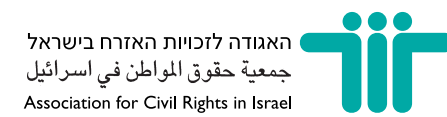

+

2006-2007

ז״ר האגודה לזכויות האזרח בישראל

האגודה לזכויות האזרח בישראל
جمعية حقوق المواطن في اسرائيل
Association for Civil Rights in Israel

ת"ד 34510 ירושלים 91000

טלפון: 02-6521218, 1-700-700-960

פקס: 02-6521219

אתר אינטרנט: www.acri.org.il

דואר אלקטרוני: mail@acri.org.il

כתיבה: טל דהן

עריכה: ענבל סגל

צילומים: יואב לף

עיצוב גרפי: סטפני ורותי עיצוב

תוכן עניינים

האגודה לזכויות האזרח - כי לא כל הזכויות שמורות 2

הזכות לשוויון 4

הכפרים הלא מוכרים 11

לחם, עבודה: זכויות חברתיות 12

עבודה וזכויות עובדים 13

הזכות לשירותי רווחה ולרמת חיים נאותה 17

זכויות האדם בשטחים הכבושים 20

גם כשהתותחים רועמים: המשפט הבין-לאומי ההומניטרי 27

זכויות בהליך הפלילי 28

חופש הביטוי 32

חופש המידע 34

הזכות לפרטיות 35

מעמד אזרחי וחיי משפחה 36

זכויות מהגרי עבודה 40

הציבור מוזמן 42

קואליציות 43

חינוך לזכויות האדם במערכת החינוך 44

תרומות ומענקים 46

צוות, הנהלה ומתנדבים 47

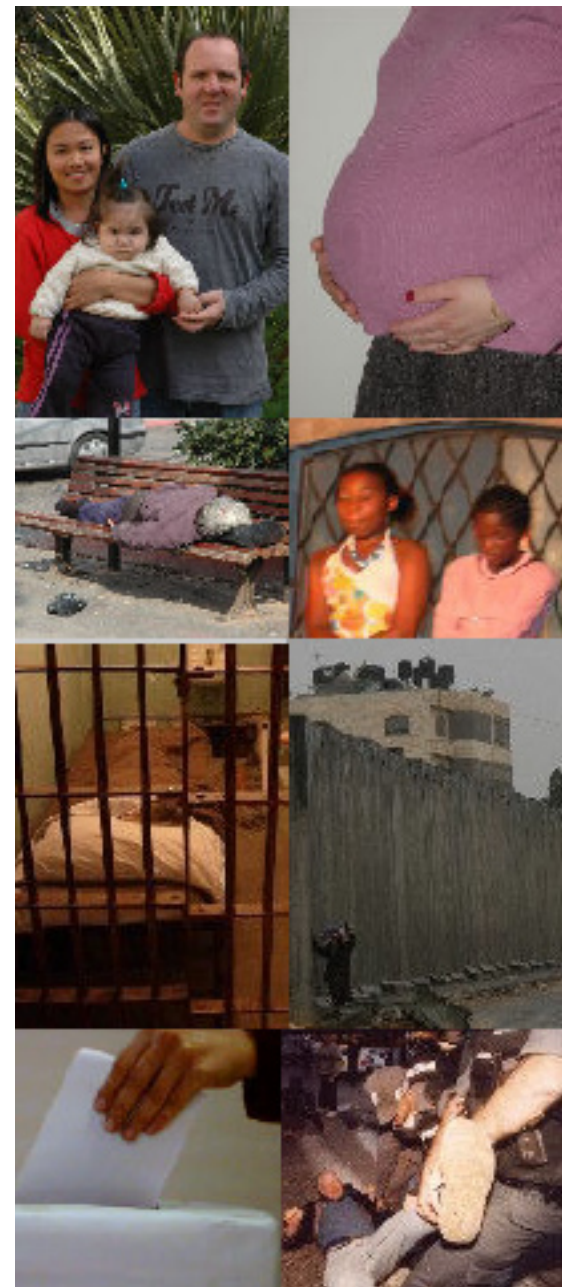
האגודה לזכויות האזרח כי לא כל הזכויות שמורות

בכל משטר, גם במשטר דמוקרטי, יש צורך בגורמים שיעמדו על משמר זכויות האדם ויהיו משוחררים מזיקה לשלטון ולאינטרסים שונים. במדינת ישראל צורך זה מקבל משנה חשיבות, שכן בהיעדר חוקה כתובה, שיקולי ביטחון המדינה דוחקים לא פעם את זכויות האדם לקרן זווית. פרטים וקבוצות בחברה הישראלית אינם נהנים משוויון זכויות מלא ואף נתונים לאפליה ממוסדת, עקבית ומתמשכת.

האגודה לזכויות האזרח בישראל הוקמה בשנת 1972 כגוף בלתי מפלגתי ובלתי תלוי. מטרתה להגן על זכויות האדם בישראל, בשטחים הנתונים בפועל לשליטתה, ובכל מקום שבו הפגיעה בזכויות נעשית על-ידי רשויות ישראליות. כיום היא ארגון זכויות האדם הגדול והמוביל בישראל, והיחיד העוסק בכל קשת זכויות האדם: מהזכות לחיים ועד לחופש המידע, מהזכות לחינוך ועד לחופש הביטוי. האגודה לזכויות האזרח פועלת להגן על זכויותיהם של יחידים ושל מגזרים שונים באוכלוסייה - נשים וגברים, דתיים וחילונים, יהודים וערבים, בעלי דעות פוליטיות מהימין ומן השמאל, מובטלים, עובדים זרים ועוד.

לסייע לאדם. לשנות מדיניות.

האגודה פועלת בכמה מישורים במטרה להגן על זכויות האדם והאזרח של בני-אדם רבים ככל האפשר: **במישור המשפטי** פועלת האגודה לשנות מדיניות ולקבע נורמות של כיבוד זכויות האדם בקרב הגופים השלטוניים בישראל. האגודה מביאה מקרים עקרוניים של הפרת זכויות בפני הערכאות השיפוטיות השונות, רובם בפני בית המשפט העליון. האגודה יוזמת הצעות חוק שתכליתן להגן על זכויות האדם והאזרח ולקדם, ופועלת בקרב קובעי מדיניות כדי להביא לשינוי מדיניות. **במישור הציבורי** האגודה שוקדת להעמיק את המודעות ואת המחויבות של כלל האזרחים בישראל לזכויות האדם, להגביר את רגישותם של בעלי תפקידים ממלכתיים לזכויות האדם ולפגיעה בהן, ולסייע לנפגעים לעמוד על זכויותיהם ולממשן. האגודה מפרסמת דוחות על זכויות האדם ומקיימת פעילות הסברה ודוברות באמצעות מרכז מידע, אתר אינטרנט וכלי התקשורת. האגודה מפעילה את "הקו החם לזכויות האדם" - קו טלפון המיועד לאנשים שזכויותיהם הופרו; בכל שנה מטופלות אלפי פניות המתקבלות מהציבור - באמצעות הקו החם, בכתב ודרך אתר האינטרנט של האגודה. **במישור החינוכי** פועלת האגודה להנחיל את ערכי זכויות האדם לכל שדרות החברה הישראלית: היא מקיימת השתלמויות, סדנאות וימי עיון, מוציאה לאור פרסומים עיוניים וחינוכיים ועוד. הפעילות החינוכית מתמקדת בבעלי תפקידים הנתפסים כסוכנים של שינוי חברתי, ובמי שמופקדים על שמירה על זכויות האדם מחד גיסא, אך מאידך גיסא מוקנות להם סמכויות שמאפשרות פגיעה בזכויות הפרט. מחלקת החינוך של האגודה פועלת בשיתוף עם מערכת החינוך העברית והערבית, עם השירותים החברתיים ברשויות המקומיות ועם כוחות הביטחון (צבא, משטרה, שירות בתי הסוהר, משמר הגבול ומשטרת ההגירה), במטרה להוסיף את שפת הזכויות לשפה המקצועית של בעלי תפקידים אלה. האגודה לזכויות האזרח היא ארגון חברים (עמותה), שפועלים בו צוות מקצועי המונה מעל 45 עובדות ועובדים ועשרות מתנדבות ומתנדבים בשלושה משרדים: בירושלים, בתל-אביב ובחיפה. אחת לשנתיים חברי האגודה בוחרים הנהלה בת כ-13 חברים, ובהם דמויות מובילות מתחומי התרבות, המשפט, החינוך, האקדמיה והתקשורת, הממלאים את התפקיד בהתנדבות. ההנהלה קובעת עמדות עקרוניות של האגודה בסוגיות שעל סדר היום, ומאשרת את תוכנית העבודה של האגודה ואת תקציב פעילותה. האגודה לזכויות האזרח בישראל עצמאית לחלוטין בפעולותיה, כל משאביה הכספיים מקורם בדמי חברות ובתרומות מהארץ ומחו"ל, והיא אינה מקבלת מימון ממקורות מפלגתיים או ממשלתיים בישראל.

הזכות לשוויון

מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית מחויבת לנהוג באופן שוויוני בכל בני האדם, ללא הבדל דת, לאום, מוצא, מגדר, מעמד אישי, גיל, נטייה מינית או מוגבלות. עם זאת, הזכות לשוויון עדיין אינה מעוגנת בחוק ברוב תחומי החיים, ודעות קדומות ואפליה עדיין רווחות בחברה הישראלית. האגודה לזכויות האזרח מקיימת פעילות חינוכית ענפה כדי להנחיל את התפיסה של שוויון וכבוד כלפי בני האדם בכלל, וכלפי אלה השייכים לקבוצות מיעוט בפרט. במקביל, האגודה פועלת בנחישות נגד אפליה על כל סוגיה, הן בידי רשויות המדינה והן בידי גופים פרטיים. בפברואר 2007 הופיעו נציגות האגודה לזכויות האזרח בפני ועדת האו"ם למניעת אפליה גזעית (ה-CERD), בעקבות דוח שהגישה האגודה לוועדה. רבים מהנושאים שהעלתה האגודה לזכויות האזרח זכרים בהמלצותיה של הוועדה, שפורסמו במרס 2007.

לא שווים פחות! אפליית רבנים אתיופים בשכר

הרב ראובן יאסו, תושב בית שמש, מכהן במועצה הדתית גדרה ובית שמש כרב הקהילה האתיופית זה למעלה מעשר שנים. הרב יאסו ועמיתיו פנו לאגודה לזכויות האזרח בשם קבוצה של כ-70 רבנים וקייסים אתיופים המכהנים במועצות דתיות שונות, והתלוננו על אפליה בתנאי תשלום השכר שלהם בהשוואה לרבנים אחרים, שאינם ממוצא אתיופי.

בבדיקה שערכה האגודה התגלה כי אכן קיימת אפליה של רבנים ממוצא אתיופי לעומת רבנים אחרים, והיא מתבטאת בשני מישורים: ראשית, שכרם של הרבנים האתיופים נמוך יותר ותנאי העסקתם טובים פחות באופן מובהק מאלה של עמיתיהם שאינם אתיופים, המוסדרים בהסכמים קיבוציים; שנית, הכספים שמעבירה הרשות הארצית לשירותי דת במשרד ראש הממשלה למועצות הדתיות, המיועדים לתשלום שכרם, לא מגיעים במלואם אל יעדם. הסתבר, כי בדרכו ממשרד ראש הממשלה אל יעדו, התכווץ לעיתים שכרם של הרבנים באלפי שקלים.

האגודה לזכויות האזרח טיפלה בנושא במשך למעלה משנה. בעקבות התערבותה נדרשה גם ועדת הקליטה בכנסת לנושא, וקיימה מספר דיונים בעניין. כתוצאה מהמגעים תיקן משרד האוצר את התקציב, והקצה משאבים הולמים לשירותי הדת של העדה האתיופית; באוגוסט 2006 הודיעה הרשות לשירותי דת במשרד ראש הממשלה, כי שכר הרבנים האתיופים יחושב באופן זהה לזה של כלל הרבנים בישראל, וייקבע סולם אחיד שעל פיו יחושב שכר הקייסים. אולם בפועל, על אף ההצהרה הרשמית, טרם הוסדר עניינם של הרבנים. האגודה העבירה את המשך הטיפול המשפטי בנושא לידי של עורך דין פרטי, וממשיכה לעקוב אחר ההתפתחויות.

הרב ראובן יאסו. צילום: יואב לפי

זוג נשוי

רישום נישואין של בני זוג מאותו המין

יוסי בן-ארי, מעצב תפאורה ותלבושות לתיאטרון, ולורן שומן, מתרגם ספרות יפה מעברית לצרפתית, הכירו זה את זה בשנת 1985, ונפשם נקשרה זה בנפשו של זה. מאז היכרותם הם חיים כבני זוג, ובשנת 1987 עברו להתגורר יחד. מאז, במשך 20 שנה, הם חיים חיי משפחה ומנהלים משק בית משותף. בשנת 2003 החליטו בני הזוג להינשא זה לזה. מאחר שלא יכלו לעשות זאת בישראל, נישאו יוסי ולורן בקנדה - המדינה היחידה שאיפשרה באותה עת נישואין של בני זוג מאותו מין למי שאינם אזרחיה. עם חזרתם לארץ ביקשו השניים, באמצעות האגודה לזכויות האזרח, לשנות את רישום מעמדם האישי במרשם האוכלוסין (וכתוצאה מכך, גם בתעודת הזהות) מ"רווק" ל"נשוי". פנייתה של האגודה בשם סורבה, בטענה כי נישואין בין בני זוג מאותו המין אינם מוכרים בישראל.

יוסי ולורן, יחד עם ספי בר לב וירון להב, זוג גברים נוסף שנישא בקנדה, עתרו לבג"ץ באמצעות האגודה לזכויות האזרח. "חשנו שאנו מופלים לרעה לעומת זוגות הטרוסקסואלים: המדינה לא מכירה בזוגיות שלנו, פוגעת בכבודנו ובזכותנו לחיי משפחה", אמר יוסי בן-ארי. בנובמבר 2006 קיבל בג"ץ בהרכב של שבעה שופטים את העתירות, יחד עם שלוש עתירות דומות נוספות שהוגשו במועד מאוחר יותר. פסק הדין קובע, כי על מינהל האוכלוסין במשרד הפנים לרשום כנשואים בני זוג מאותו מין שנישאו בחו"ל, ואשר מציגים תעודת נישואין מאומתת מהמדינה שבה נישאו.

יוסי בן-ארי ולורן שומן. צילום: יואב לפ

אל תקרא לי שחור

במקומות בילוי רבים נפוץ המנהג המשפיל של "סלקציה", שלפיו מתירים לחלק מבאי המקום להיכנס אליו, ואילו אחרים נדרשים להמתין בחוץ זמן רב ולעיתים אינם מוכנסים כלל. החלטתו של ה"סלקטור" הניצב בפתח המועדון מי ייכנס אליו ומתי, מתבססת לא אחת על שיקולים גזעניים של מוצא וצבע עור. האגודה לזכויות האזרח, באמצעות התוכנית לזכויות אדם בפקולטה למשפטים של אוניברסיטת תל-אביב, הגישה תביעה בבית משפט השלום בתל-אביב-יפו בשם סטודנט ממוצא אתיופי, שלא הורשה להיכנס למועדון "קומפורט 13" שבתל-אביב. בתביעה מתבקש בית המשפט לפסוק לזכות התובע פיצויים בסך 100,000 ש"ח. כן מתבקש בית המשפט לקבוע כי שיטת ה"סלקציה" אינה חוקית, ולהורות למועדון ולמארגן המסיבות לחדול ממנה לאלתר. האגודה גם הכינה הצעת חוק, שהונחה על שולחן הכנסת במאי 2007 על-ידי חברת הכנסת שלי יחימוביץ', וקובעת כי מי שאינו מאפשר כניסה למקום ציבורי לפי סדר הגעת המבקשים להיכנס, ייחשב כמפלה, אלא אם יצליח להראות שביסוד ההחלטה לעכב כניסתו של אדם עומדים טעמים ענייניים.

גאים לתמוך בשוויון

ההכנות למצעד הגאווה בירושלים נתקלו בשנה החולפת בהסתה חסרת תקדים מצד המתנגדים למצעד, שהגיעה עד כדי איומים ברצח. האגודה לזכויות האזרח עמדה לצדה של הקהילה הגאה - ההומואים, הלהטביים, הביסקסואלים והטרנסג'נדרס - במאבקה על חופש הביטוי ועל הזכות לשוויון. האגודה הצטרפה לעתירה בנושא, שהגיש לבג"ץ ארגון הבית הפתוח, וכן הופיעה בבג"ץ נגד ארבע עתירות שביקשו לבטל את המצעד. באפריל 2007 הגישה האגודה תביעה בבית הדין האזורי לעבודה בירושלים בשם עובד בתחנת אל על בבנקוק, שהמדינה מסרבת לממן את ביטוח הבריאות לבן זוגו התאילנדי. בתביעה נטען כי הסירוב לממן את הביטוח במקרה זה, בניגוד למנהגה של המדינה במקרים דומים, נגוע באפליה מחמת מעמד אישי, נטיה מינית ומוצא לאומי. התביעה תלויה ועומדת.

"הוראת שעה" לשעה ארוכה

מזה למעלה מחמש שנים נמנעת מבני זוג פלסטינים של אזרחים ישראלים קבלת מעמד בישראל. מצב זה ראשיתו במדיניות של שר הפנים, המשכו בהחלטת ממשלה, ומאז 2003 הוא מעוגן בחוק האזרחות והכניסה לישראל. החוק נחקק כהוראת שעה לתקופה מוגבלת, אך תוקפו מוארך שוב ושוב. מטבע הדברים, הפגיעה העיקרית של החוק היא במיעוט הערבי בישראל, המקיים קשרי משפחה ונישואין עם הציבור הפלסטיני בשטחים. במאי 2006 דחה בג"ץ, ברוב של שישה שופטים מול חמישה, את העתירות נגד החוק, שהגישו, בין השאר, האגודה ועדאלה. יחד עם זאת, קבעו רוב שופטי ההרכב כי החוק פוגע קשות בזכותם החוקתית של אזרחי ישראל לחיי משפחה, וקראו לממשלה ולכנסת להימנע מלהאריך את תוקפו. אלא שמאז, הוארך תוקף החוק שלוש פעמים. טענת המדינה כי מדובר בהסדר זמני אינה מתיישבת עם המציאות המתמשכת בשטח, הפוגעת קשות בזכות לחיי משפחה, בזכות לשוויון ובמרקם החיים של מאות משפחות. בינואר 2007 עתרה האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ בשנית, בדרישה לביטול החוק. במרס 2007 עבר תיקון לחוק, ותוקפו הוארך עד סוף יולי 2008. האגודה הגישה עתירה מתוקנת בהתאם.

הטבענו חותם

חוק לאיסור אפליה במוצרים,

בשירותים ובכניסה למקומות ציבוריים

בעקבות יחמה של האגודה נחקק חוק לאיסור אפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות ציבוריים. החוק נועד להתמודד עם תופעת האפליה, הפוגעת, בין היתר, באנשים על רקע מוצאם, מינם או דתם, והמונעת מהם את האפשרות ליהנות ממוצרים, משירותים וממקומות הפתוחים לציבור הרחב. על-פי חוק זה, אפליה כזו מהווה עברה פלילית ומקנה לנפגע ממנה את הזכות לתבוע פיצויים. (2000)

אחא יש רק שתיים

בעקבות עתירה שהגישה האגודה הורה בג"ץ למשרד הפנים לרשום כילד משותף את ילדן של זוג נשים לסביות, שילדה אחת מהן מתרומת זרע. (2000)

ייצוג הולם

בג"ץ קבע, בפסק דין תקדימי, כי על המדינה מוטלת חובה לנהוג העדפה מתקנת כלפי מועמדים ערבים גם בהיעדר הוראת חוק המחייבת אותה במפורש לעשות כן, כדי לתת לאוכלוסייה הערבית בישראל ייצוג הולם בשירות הציבורי ובגופים מקבלי החלטות. פסק הדין ניתן בעתירת האגודה לזכויות האזרח שדרשה למנות חברים ערבים למועצת מקרקעי ישראל. (2001)

הטבענו חותם

השפה הערבית - שפה רשמית

בג"ץ קיבל עתירה שהגישו האגודה לזכויות האזרח ועדאלה נגד עיריית תל-אביב-יפו, רמלה, לוד ונצרת עילית, שדרשה מעיריית אלה להשתמש בכל שלטיהן גם בשפה הערבית. בפסק דין תקדימי קבע בג"ץ, כי יש לחייב את העיריית בערים המעורבות לדאוג שכל השילוט העירוני בתחומן יהיה בעברית ובערבית. החלטה זו היא נדבך חשוב בהכרה בזכויות הקבוצתיות של האזרחים הערבים בישראל, ובראשן הזכות ללשון ולתרבות. בית המשפט דחה בקשה של עיריית רמלה לדיון נוסף בעתירה. (2002)

חלוקה צודקת יותר של משאבי הקרקע

בעקבות עתירת האגודה וארגונים נוספים, חברי פורום הקרקעות, בעניין הפשרת קרקעות חקלאיות, שינתה מועצת מקרקעי ישראל הוראות שקבעו הטבות מפליגות למחזיקים בקרקע חקלאית בעת שינוי ייעודה. כתוצאה מהוראות אלה צפויים היו תושבים ביישובים כפריים במרכז הארץ, יזמים וסוחרים קרקעות, לשלשל לכיסם ממון רב מתוך נכסיו של כלל הציבור. שינוי ההוראות צמצם במידה ניכרת את הפגיעה בשוויון ובצדק החלוקתי. (2003)

שוויון בקצבאות הילדים

בעקבות עתירת האגודה לזכויות האזרח וארגונים עמיתים, ובעקבות עתירות נוספות, בוטלה הכוונה להתנות את גובה קצבאות הילדים בשירות ביטחוני של הוריהם, והמדינה הודיעה כי הקיצוץ בקצבאות הילדים יוחל באופן אחיד וללא אפליה על כלל המשפחות. (2003)

אין כניסה למזרחיות

באפריל 2006 קיבל בית המשפט לעניינים מינהליים בירושלים את עתירתה של האגודה לזכויות האזרח, שדרשה למנוע אפליה עדתית של תלמידות ממוצא מזרחי בקבלה לסמינרים חרדיים בעיר. בית המשפט פסק, כי על משרד החינוך ועיריית ירושלים להפעיל את סמכותם ולמנוע את האפליה, ביצירת קריטריונים מקצועיים ושוויוניים, שעל פיהם יפעלו מוסדות החינוך החרדי ברישום ובקבלה של תלמידות, ובפיקוח עליהם. רק שלושה חודשים לאחר מתן פסק הדין, בעקבות בקשה לפי פקודת ביזיון בית המשפט שהגישה האגודה, פירט משרד החינוך את הצעדים הננקטים על-ידו למניעת האפליה. במרס 2007 הודיעה עיריית ירושלים על בניית מבחן אחיד שתעבורנה כל התלמידות בכיתות ח' בבתי הספר החרדיים בעיר, ואשר יהווה חלק מתהליך הקבלה לסמינרים.

שוויון בענייני אישות

האגודה לזכויות האזרח חברה בוועד הפעולה לשוויון בענייני אישות - קואליציה של ארגונים ויחידים הפועלת לקידום ערך השוויון בין המינים בדיני המשפחה, ולקידום זכויותיהם של המתדיינים בפני דין דתיים ובתי משפט לענייני משפחה בחברה הפלסטינית בישראל. בעקבות עתירה שהגישה האגודה בשם הוועד, קבע בג"ץ כי למרות שקיימת חזקה הלכתית מוסלמית, שלפיה טובתם של ילד מעל גיל שבע וילדה מעל גיל תשע מחייבת הענקת המשמורת לאביהם, יש לבחון את טובת הילדים בלא הישענות על חזקה כלשהי, אלא על יסוד מערך נתונים שלם, הכולל תסקירים של פקידי סעד. ועד הפעולה העביר למשרד המשפטים את הערותיו בעניין הצעת חוק להקמת יחידות סיוע בבתי דין דתיים, שיעניקו שירותי תמיכה וייעוץ למתדיינים המעורבים בסכסוכים משפחתיים. הוועד ביקש לצמצם את הסמכויות מרחיקות הלכת, שהובטחו בהצעת החוק לראשי בתי דין דתיים בתמורה להסכמתם להקמת יחידות אלה. כמו כן הגיש הוועד דוחות לשתי ועדות, שעסקו בסוגיית האחריות ההורית בגירושין, ובדרכים לעיגון אחריות המדינה לסייע בגבייתם של מזונות לילדים. בדצמבר 2006 יצא הוועד בקמפיין ציבורי שהופנה לאוכלוסייה הערבית, ומטרתו להעלות את המודעות הציבורית לבעיות ולסכנות הטמונות בהשאת קטינות.

צילום: יואב לף

הטבענו חותם

לכל אזרח הזכות לבחור היכן יגור

אסור למדינה להקצות קרקע לגוף המפלה מי שאינם יהודים! כך קבע בג"ץ, בפסק דין מהפכני ותקדימי שניתן בעתירה שהגישה האגודה בשם משפחת קעדאן בדרישה לאפשר לה לרכוש קרקע להקמת בית ביישוב קציר. פסק דין זה מהווה ניצחון חשוב בדרך הארוכה להשגת שוויון זכויות מלא לאזרחי ישראל הערבים. (2000) מאבקה הפרטי של משפחת קעדאן הסתיים רק כחמש וחצי שנים מאוחר יותר, בשל סחבת מכוונת מצד מינהל מקרקעי ישראל והאגודה השיתופית קציר, שחייבה את האגודה להגיש בשמם עתירה נוספת לבג"ץ.

הכרה בזכויות בני זוג מאותו מין

בעקבות ערעור שהגישה האגודה לזכויות האזרח לבית המשפט העליון, הסכים היועץ המשפטי לממשלה, כי יש לפטור בני זוג מאותו מין מתשלום מס שבח ומס רכישה על העברת זכויות מבן זוג אחד למשנהו בדירת המגורים המשותפת שלהם, כשם שפטורים ממנו בני זוג הטרוסקסואלים. (2004) בעקבות תביעה שהגישה האגודה בשם אדם שבן זוגו נפטר, החל המוסד לביטוח לאומי לשלם קצבאות שארים להומואים וללסביות לאחר פטירת בן/בת הזוג. (2005) בעקבות טיפולה של האגודה בעניינו של זוג גברים, הודיע משרד השיכון כי יכיר בבני זוג ידועים בציבור, ובכללם בני זוג מאותו מין, לצורך קבלת משכנתאות, מענקים והטבות בדיוור, הניתנים לזוגות נשואים. (2007)

מחכים לאוטובוס

מערך האוטובוסים בעיר רמלה כולל מספר קווים עירוניים, המחברים בין שכונות שונות לבין מרכז העיר, וכן כמה קווים בין-עירוניים, העוברים אף הם בשכונות העיר. אף לא אחד מהקווים מגיע אל השכונות הערביות של העיר, שבהן מתגוררים כ-15,000 תושבים. אפלייתם של תושבי השכונות הערביות בתחום התחבורה פוגעת בזכותם לשוויון ולחופש התנועה, ובפרט בזכותם לשוויון בניידות, בנגישות, בהנאה משירותים עירוניים וציבוריים שונים ובהשתלבות במקומות תעסוקה. האגודה לזכויות האזרח, עמותת אדאר, נציגי פורום הדיור ברמלה ונציג פרויקט ערים מעורבות - שתי"ל, עתרו לבית המשפט לעניינים מינהליים בתל-אביב-יפו בדרישה להפעיל קווי תחבורה ציבוריים בשכונות הערביות ג'ואריש וגן חק"ל שבעיר. בעקבות הגשת העתירה, ובהמלצת בית המשפט, הושגה הסכמה על שינוי במערך התחבורה הציבורית ברמלה, באופן שישרת את תושבי שכונות אלה. העתירה תלויה ועומדת כדי לעקוב אחר יישום ההסכמות.

צילום: טל דהן

שוויון לתלמידים ערבים

האגודה לזכויות האזרח וארגון כראמה הגישו שתי עתירות לבית המשפט לעניינים מינהליים בתל-אביב-יפו נגד עיריית רמלה: בשל מחלוקת בינה לבין המועצה האזורית עמק לוד באשר לזהותה של הרשות האחראית על מתן שירותי החינוך לילדי שכונת דהמש, החליטה העירייה להפסיק את שירותי ההסעות של ילדי שכונת דהמש לבתי הספר בעיר, ולא לאפשר את רישומם של ילדי השכונה לגנים ולכיתות א' בבתי הספר בעיר. בית המשפט פסק, כי על עיריית רמלה לאפשר את רישומם של ילדי שכונת דהמש לגני ילדים ולבתי ספר שבתחומה לקראת שנת הלימודים התשס"ז. העתירה בעניין ההסעות עדיין תלויה ועומדת, ובניתיים ממשיכה העירייה לספק שירותי הסעה לתלמידים, מכוח צו ביניים שהוציא בית המשפט. האגודה לזכויות האזרח מלווה מזה כשנתיים את ועד הכפר הבלתי מוכר רכמה שבנגב, במאבקו להקמת בית ספר ביישוב. בניתיים מסתמנת אפשרות שיוקמו עבור ילדי הכפר גני ילדים בתחום המועצה המקומית ירוחם.

הכפרים הלא מוכרים

כ־80,000 אזרחים ערבים בדואים בנגב מתגוררים בעשרות יישובים, שחלקם הגדול הוקם עוד לפני הקמת מדינת ישראל, והאחרים הועברו למקום מושבם הנוכחי בידי המדינה. רבים מהם מונים מאות ואף אלפי תושבים. במשך עשרות שנים מיאנה המדינה להכיר ביישובים אלה ולהסדירם תכנונית ומוניציפלית, וסירבה לספק לתושביהם את השירותים, התשתיות והזכויות הבסיסיים ביותר, כגון תשתיות מים וביו, כבישים, חיבור לקווי טלפון ולמערכת החשמל וזכויות בנייה כחוק. גם שירותי החינוך, הבריאות ופתרונות התעסוקה בכפרים הלא מוכרים מוגבלים ביותר. המדינה מתייחסת לאזרחים הבדואים בנגב כאל "פולשים", ופועלת לפנותם מכפריהם בכפייה, בלא פיצוי הולם, ללא הליך הוגן, ללא שיתוף התושבים ובלי להתחשב באורח החיים, במסורת ובהרכב הקהילתי של האוכלוסייה. מטרת המדינה היא לרכזם בעיירות הקיימות, שכבר הפכו למוקדי עוני ואבטלה, וביישובים הנמצאים בהליכי תכנון. בד בבד עם הצעדים הננקטים לפינוי הבדואים, מקצות אותן רשויות שלטוניות שטחים נרחבים ליהודים לצורך הקמת יישובים כפריים ו"חוות בודדים".

בהמשך לעתירתם משנת 2000, נציגי האגודה לזכויות האזרח, ארגונים עמיתים ונציגי הכפרים הבלתי מוכרים ממשיכים לפעול להבטחת התחייבותה של המדינה לכלול בתוכנית המתאר למטרופולין באר שבע פתרונות של התיישבות בדואית כפרית, בתיאום עם נציגי האוכלוסייה ותוך התחשבות בצרכיה. כתוצאה מהמאבק, כוללת כיום תוכנית המתאר הסדרה תכנונית של מספר יישובים, ופותחת פתח לבחינה עתידית של אפשרויות להסדרת התיישבות בדואית קיימת. אולם עשרות אלפי אזרחים עודם ניצבים מול

הצורך לבחור בין המשך מגורים ביישוביהם הכפריים ההיסטוריים, בתנאים מחפירים, כשחבר הריסות הבתים מרחת מעל ראשיהם, לבין פינוי לעיירות שאינן תואמות את צורכיהם ואת אורח חייהם. האגודה פועלת גם לקביעתם של כללים להקמת מרפאות בכפרים הלא מוכרים, ללא תלות במעמדם התכנוני.

חלק ניכר מהפעילות לקידום זכויותיהם של התושבים הבדואים בנגב נעשה במישור הציבורי, בניסיון להשפיע על קובעי מדיניות ולהעלות את הנושא למודעות הציבורית. פעילות זו כוללת מגעים אינטנסיביים עם מוסדות התכנון; פגישות עם חברי כנסת והשתתפות בישיבות ועדות הכנסת; ריאיונות בכלי התקשורת בערבית ובעברית; הרצאות בפני סטודנטים, עורכי־דין, אנשי אקדמיה והקהל הרחב; מפגשים עם נציגי ארגוני זכויות אדם מחו"ל ומתן ייעוץ שוטף לפונים, לפעילים ולארגוני שטח. לציון שבוע זכויות האזרח הפיצה האגודה לסטודנטים באוניברסיטת בן־גוריון ולתושבים בכפרים הלא מוכרים דף מידע, בעברית ובערבית, על אודות פעילותה בכפרים. כן קיימה האגודה, יחד עם ארגונים עמיתים, כנס מוצלח בנושא התוכניות לפיתוח הנגב והשפעתן על האוכלוסייה בכלל ועל הערבים הבדואים בפרט.

מרפאה שהוקמה
בינואר 2006 בכפר הלא
מוכר ואדי אל-נעם,
בעקבות עתירת האגודה
לבג"ץ משנת 2000.
צילום: יונתן בן דור

הטבענו חותם

סוף סוף מוכרים

בעקבות מאבק עיקש שניהלו תושבי הכפר דרג'את שבנגב, יחד עם האגודה לזכויות האזרח ועמותות במקום - מתכננים למען זכויות תכנון, קבעה הוועדה המחוזית לתכנון ובנייה - מחוז דרום, כי הכפר דרג'את יתוכנן באופן נפרד כיישוב כפרי עצמאי, ולא כחלק מעיירה חדשה המתוכננת לקום באזור. זוהי הפעם הראשונה בתולדות המדינה, שבה הכירו מוסדות התכנון ביישוב כפרי בנגב בעבור תושביו הערבים. (2004)

לחם, עבודה: זכויות חברתיות

בשנים האחרונות אנו עדים למגמה של צמצום הולך וגובר במחויבותה של מדינת ישראל להגן על זכויות היסוד החברתיות של אזרחיה. האגודה לזכויות האזרח פועלת, לבדה ובשיתוף פעולה עם ארגונים אחרים, בניסיון לבלום את הפגיעה בזכויות אלה, ובראשן - הזכות לקיום בכבוד, לרווחה ולתנאי חיים נאותים; והזכות לעבודה זכותם של אנשים עובדים להתפרנס בכבוד.

עבודה וזכויות עובדים

הזכות לעבודה ולתנאי עבודה הוגנים היא מזכויות האדם הבסיסיות, והוכרה בשורה של אמנות בין-לאומיות. בשנים האחרונות גוברת והולכת הפגיעה בזכויותיהם של עובדים ושל מבקשי עבודה, ורבים בישראל אינם מצליחים לממש את זכותם לעבוד בכבוד. האגודה לזכויות האזרח הציבה את תחום זכויות העובדים ודורשי העבודה בראש סדר העדיפויות שלה, ופועלת להעלאת הנושא לסדר היום וליידוע ציבור העובדים על זכויותיו. האגודה פרסמה דוח מקיף, שבו תוארו השינויים ביחסי הכוחות בשוק העבודה והכשלים באכיפת חוקי המגן, ההופכים את הפרת זכויות העובדים לנפוצה ביותר ולמשתלמת מאוד מבחינת המעסיקים.

עיצוב: סטפני ורותי עיצוב

הטבענו חותם

לא סרבניות עבודה!

בעקבות ערעורים שהגישה האגודה לבתי הדין האזוריים לעבודה, בוטלו רישומים של נשים כסרבניות עבודה - רישומים שגרמו לשלילת זכאותן לדמי אבטלה או לקצבת הבטחת הכנסה. (1999, 2003, 2004)

לאפליה בעבודה יש מחיר

בתביעה שהגישה האגודה נפסק, כי רשות הדואר ושתי חברות כוח אדם ישלמו פיצויים בסך 50,000 ש"ח לשני סטודנטים למשפטים שלא התקבלו לעבודה במיון דואר מאחר שהם ערבים. פיצויים אלה הם מהגבוהים ששולמו אי פעם בישראל בגין אפליה בקבלה לעבודה (2000). בעקבות תביעה שהגישה האגודה, שילמו האוניברסיטה העברית וחברה קבלנית פיצויים לשני עובדים ערבים שפוטרו מעבודתם באוניברסיטה לאחר הפיגוע בקפטריה בהר הצופים, אך ורק בשל לאומם ובשל עברות ישנות שהופיעו במרשם הפילי שלם. (2006)

נשים עובדות לא שוות פחות

בעקבות תביעה שהגישה האגודה בשם עובדת שהופלטה בשכר לעומת עמיתיה הגברים, קיבלה העובדת פיצוי של עשרות אלפי שקלים. (2003)

אין להפלות בקבלה לעבודה בשל גיל

בג"ץ קיבל עתירה שהגישה האגודה נגד השר לביטחון פנים, המשטרה, שירות בתי הסוהר ואגף המכס והמע"מ, וקבע, בפסק דין תקדימי, כי רשויות ציבוריות אינן רשאיות לפסול מועמדים לעבודה בשל גילם. (2004)

מדען עולה הועסק במכון הטכנולוגי בחולון באמצעות מענק של משרד הקליטה, ולאחר תום חוזה ההעסקה שלו נדרש לעבוד כשלושה חודשים ללא שכר, בטענה שהוא "חייב שעות". תביעה שהגישה בשמו האגודה לזכויות האזרח באמצעות עו"ד מתנדבת הסתיימה בפשרה, שלפיה ישולמו לעובד 25,000 ש"ח. האגודה הגישה תביעה לבית הדין לעבודה בתל אביב בשם עובד, שפוטר בשל נתונים צבאיים שאסור למעביד לברר, ושהוצאו ממנו בבדיקה משפילה שעבר במכון פוליגרף. כמו כן העבירה האגודה לוועדת העבודה בכנסת את הערותיה לנוסח של הצעת חוק בעניין איסור בדיקת פוליגרף במסגרת יחסי עבודה, בניסיון לצמצם את היקף החריגים בחוק, שירחיבו את אפשרויות המעסיקים להשתמש בכלי זה. בעקבות פניית האגודה ועמותת סאות אלעאמל למינהלת תוכנית מהל"ב (ויסקונסין), ניתנה הנחיה למוסד לביטוח לאומי ולחברות המפעילות את התוכנית להשיב למשתתפים בתוכנית את גמלת הבטחת הכנסה, במקרים שבהם נשללה שלא כדין. האגודה עוקבת אחר יישום ההנחיה.

זה לא לגילך הצעות עבודה מוגבלות בגיל בלשכת התעסוקה

ויטל וייספלנר-רוטמן, בת 54, אם חד-הורית לשניים, הגיעה ללשכת שירות התעסוקה לאקדמאים בתל-אביב בעת שהייתה מובטלת. לויטל כישורים מגוונים: היא בעלת תארים אקדמיים בסוציולוגיה ובתזונה, ובעלת ידע וניסיון בתחומים מידענות, הנחיית קבוצות ואדמיניסטרציה. ויטל התייצבה בלשכה אחת לחודש, וחתמה בעמדת ההזדהות האוטומטית באמצעות טביעת אצבע. באחת הפעמים התבקשה לסור לפקיד המטפל. הפקיד בדק במאגר הממוחשב כמה הצעות עבודה בתחום שירותי המשרד, כאשר מסך המחשב שלו היה גלוי לעיניה. להפתעתה, ראתה ויטל שבכמה מההצעות הללו הופיעה הערה המגבילה את גיל המועמדים, כגון: "הגיל המבוקש הוא בין 25 ל-40". ויטל, שידעה כי הגבלה כזו היא מפלה ומהווה גם הפרה של החוק, פנתה לאגודה לזכויות האזרח.

בעקבות תלונתה של ויטל ומקרים דומים אחרים שהגיעו לידיעת האגודה, פנתה האגודה לשירות התעסוקה, בדרישה לקבל הנחיות או נהלים של השירות העוסקים בדרישות של מעסיקים לגבי גיל המועמד, מינו, מצבו המשפחתי ועוד. האגודה ציינה, כי אפליית מועמדים לעבודה בשל גילם נאסרה מפורשות בחוק שוויון ההזדמנויות בעבודה, וכי היא עברה פלילית. בהסכימם לקבל בקשות מפלות של מעסיקים ולהתחשב בהן, נותנים לשכות שירות התעסוקה ופקידיהן יד לאפליה זו, הנפוצה כל כך בשוק העבודה. תגובת שירות התעסוקה העידה על כך שמדיניות זו נמשכת, והאגודה מתעתדת לעתור בקרוב לבג"ץ בנושא.

צילום: יואב לף

הגנה על זכויות עובדי הקבלן

זכויותיהם של עובדים המועסקים באמצעות קבלני כוח אדם וקבלני שירותים מופרות באורח דרמטי ובוטה כדבר שבשגרה. האגודה פועלת כדי להעלות את המודעות בקרב מעסיקים, עובדים והציבור הרחב לבעייתיות שבשיטת העסקה זו. במרס 2006 יצאה האגודה בקמפיין ציבורי, שקרא למעסיקים בפועל לקחת אחריות על זכויות העובדים שהם מעסיקים באמצעות קבלן. האגודה חברה בפורום לאכיפת זכויות עובדים, הפועל לקידום זכויות העובדים בישראל בכלל, וזכויותיהם של עובדי קבלן בפרט. הפורום יזם וקידם הצעות חוק הנמצאות בשלבים שונים של הליך החקיקה, ועוסקות, בין השאר, בנושאים הבאים:

- + הסדרת אחריותו של המעסיק בפועל להבטיח את זכויות העובדים המועסקים אצלו באמצעות קבלן;
 - + חיוב מעבידים למסור לעובדים, ובמועד, תלושי שכר מפורטים;
 - + מתן אפשרות לעובד קבלן לעיין, במקרים מסוימים, בהסכם שנחתם בין מזמין השירות לבין הקבלן;
 - + הטלת סנקציות על מעסיקים המפרים את חוקי העבודה באופן שיטתי.
- ארגוני הפורום הצטרפו כ"ידידי בית המשפט" למספר הליכים משפטיים, כדי להשמיע את קולם של עובדי הקבלן. הליכים אלה עסקו, בין השאר, במכרזי הפסד - מכרזים שבהם מתקבלת ההצעה הזולה ביותר לאספקת שירותים, חרף הפגיעה הברורה הגלומה בה בזכויות העובדים; ובזכותם של עובדי קבלן, התובעים את מעסיקיהם, לעיין בהסכמי ההתקשרות שבין הקבלן לבין המשתמש בפועל בשירותיו של העובד. הודות ללחץ ציבורי ותקשורתי שהפעילה האגודה, עלה בידה לבטל מכרז הפסד של משרד הבריאות לשירותי ניקיון בבית החולים פלימן בחיפה.

לאחרונה נראה כי פעילותה של האגודה לזכויות האזרח בתחום זה, יחד עם פעילותם של ארגונים ושל גורמים אחרים בציבור ובמשק, מתחילה להניב פירות. נושא הפרת זכויותיהם של עובדי הקבלן עלה למודעות ולכותרות, וגופים גדולים כגון קופת חולים הכללית ומשרד החינוך נקטו צעדים להגנה על זכויות העובדים שהם מעסיקים באמצעות קבלן. כן הוחמרו הצעדים הננקטים כלפי חברות קבלן המפרות את חוקי העבודה. לאחרונה הורה החשב הכללי במשרד האוצר למשרדי הממשלה לפקח על שמירת זכויותיהם של עובדים המועסקים על ידיהם באמצעות קבלנים, ולכלול במכרזיהם נספח המפרט את כל הזכויות הסוציאליות שיש לשלם לעובדים אלה.

ארגוני הפורום לאכיפת זכויות עובדים:
האגודה לזכויות האזרח, איתן - משפטניות למען צדק חברתי, מען - עמותה לסיוע לעובדים, קו לעובד, הקליניקה למשפט ורווחה באוניברסיטת תל-אביב ושדולת הנשים.

מי יבקר את המבקר? הפרת זכויות עובדי קבלן המועסקים במשרד מבקר המדינה

במשך כשנה וחצי עבד רוני גאמר כמאבטח במשרדי מבקר המדינה בירושלים. באופן פורמלי הועסק רוני על ידי חברת סער שמירה ושירותים, אך בפועל שימש משרד מבקר המדינה כמעסיקו, במשותף עם חברת סער. כשקיבל רוני את העבודה הוא שם את מבטחו במשרד המבקר והאמין שמאחר שמדובר ברשות ציבורית, תישמרנה זכויותיו. אולם במהלך עבודתו הוא גילה שזכויותיו השונות מופרות תדיר. עם קבלתו לעבודה לא נמסרו לו חוזה העסקה או הודעה בכתב, המפרטים את תנאי העסקתו; שכרו הולך כדבר שבשגרה; לא ניתנו לו דמי נסיעה, תשלום בעבור שעות נוספות, ותגמול עבור זמן הפסקה, שבו נאלץ לעמוד לרשות מעסיקו; לא ניתנו לו דמי הבראה, דמי חגים וחופשה שנתית, ולא הופרשו עבורו כספים לקרן פנסיה.

לאחר סיום עבודתו, הגיש רוני באמצעות האגודה לזכויות האזרח תביעה בבית הדין האזורי לעבודה בירושלים. בכתב התביעה דרשה האגודה מחברת סער וממשרד מבקר המדינה לשלם לרוני את מלוא תמורתן הכספית של הזכויות שלהן היה זכאי כעובד. האגודה הדגישה, כי הפגיעות הקשות בזכויותיו מייצגות דפוס נפוץ של העסקת עובדים באמצעות קבלני כוח אדם או קבלני שירותים: הקבלן מפר באופן שיטתי את זכויות העובדים, והמעסיק בפועל מתנער מכל אחריות לזכויותיהם בתואנה כי מדובר ב"שירות".

התביעה תלויה ועומדת.

רוני גאמר. צילום: יואב לפ

הזכות לשירותי רווחה ולרמת חיים נאותה

ורק לי לא סיפרו

הזכות לכבוד והזכות לחירות משמען, בין היתר, שיש לאפשר לאדם בגיר לנהל את חייו כראות עיניו. אלא שלעיתים נבצר מאדם לדאוג לענייניו בשל מגבלה פיזית או נפשית. במקרה כזה מגדיר החוק את האדם כ"חסוי", ומסמך את בית המשפט למנות לו אפוטרופוס - אדם שינהל את ענייניו בנושאים ובהיקף הדרושים בנסיבות העניין. במהלך השנים טיפלה האגודה לזכויות האזרח לא פעם במקרים שבהם הוכרז אדם כ"חסוי" בלי שנמסרה לו על כך הודעה מראש, ובלא שזומן לדיון המשפטי שבו הוחלט להגביל את זכויותיו. בעקבות פנייה של האגודה להנהלת בתי המשפט פורסם נוהל חדש, המורה למזכירות בתי המשפט ליידע אדם על הגשת בקשה למנות לו אפוטרופוס, לזמנו לדיון, ולאפשר לו להביע את עמדתו בעניין.

ליווי מקצועי בהליך הגירושין

ביחידות הסיוע שליד בתי המשפט לענייני משפחה מעניקים עובדים סוציאליים שירותי ייעוץ, טיפול ותמיכה למשפחות ולבני זוג מסוכסכים המתדיינים בבתי המשפט לענייני משפחה. בתחילת 2006, בעקבות עתירת האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ בשם ועד הפעולה לשוויון בענייני אישות, התחייב משרד הרווחה למנות ארבעה עובדים סוציאליים ערבים ליחידות הסיוע, ולאפשר גם למשפחות ערביות ליהנות משירותים אלה. שתי עובדות סוציאליות זכו במכרז של היחידות בחיפה ובנצרת, אך מינוין הוקפא בשל סירובו של משרד האוצר להעביר כספים למשרד הרווחה לשם העסקתן. בעקבות פניית האגודה לפרקליטות המדינה הועברו הכספים, ושתי הנשים החלו לעבוד ביחידות הסיוע.

מזקקים לבעלי זכויות: חינוך לזכויות האדם בקרב עובדי השירותים החברתיים

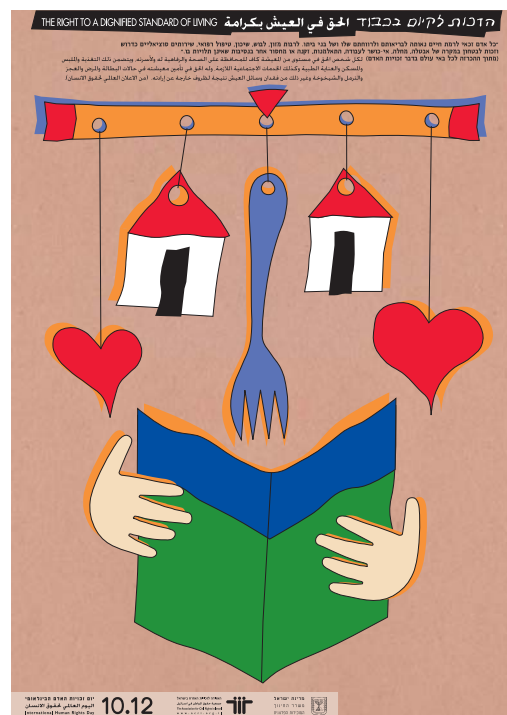
רבים מהעובדים בשירותים החברתיים - עובדים סוציאליים, עובדים קהילתיים, פקידי סעד, פעילי שכונות, קציני מבחן, רכזי קליטה ועוד - נמצאים בקשר יום-יומי עם אנשים שזכויותיהם מופרות, או לא ממומשות. בעלי תפקידים אלה מרכזים בידיהם כוח רב להשפיע על חייהם ועל גורלם של אנשים. האחריות המוטלת עליהם מחייבת אותם לעשות שימוש זהיר בכוחם המקצועי ובמנדט החברתי שניתן להם, ולשמור על כבודם של לקוחותיהם ועל זכותם לקבל החלטות לגבי חייהם. הפעילות החינוכית של האגודה לזכויות האזרח בקרב העובדים בשירותים החברתיים חותרת לשינוי תפיסתם את ציבור הלקוחות מ"מזקקים" ל"בעלי זכויות". בשנה החולפת השתתפו בסדנאות שערכה מחלקת החינוך של האגודה ברחבי הארץ למעלה ממאה עובדות ועובדים בשירותים החברתיים, ממגוון מקצועות. בקיץ 2006 הסתיימה בלשכה לשירותים חברתיים בגדרה הפעלתה של התוכנית "לשכה מקדמת זכויות", הכוללת הכשרה בנושא זכויות אדם ולאחר מכן בניית תוכניות לקידום זכויות ביישוב. כן מקיימת האגודה קורס לקבוצת פעילים ומנהיגים חברתיים משכונת שפירא בתל-אביב. הקורס משלב הרצאות של מומחים מהאקדמיה ומהשטח בעבודה קבוצתית ובדיון בהשלכות המעשיות והיישומיות של הידע הנרכש.

מתוך משובים של משתתפות בתוכנית "לשכה מקדמת זכויות":

"אנצ'י בצבא על גבולות, אזל עכש' אני מזינה אג
היזר על גג אשף ואף אני יכולה אפשה צבא
צבא/אג"

"אני שנייה קוצב אכן ממשלה צבא אונקנולא לא נאלג
המשל על השולחן. נצבים צבא אשפה אונקנולא
מנחין אשף שנייה"

"אנחנו יוצאים מכלן עם ממשלה שיש אנו אפשה
אפשה על שנייה מזינה, אפשה ממשלה אפשה
שנייה אשפה אשפה, לא כך אנו, אלא עם אפשה
אג עם נאלג. אפשה יכולים אונקנולא שנייה."

10.12

החיים בזבל:

זכויות התושבים בירושלים המזרחית

בסוף שנת 2005 נאמדה אוכלוסיית ירושלים ב-719,946 נפש. 34% מהם - כ-244,800 נפש - הם ערבים פלסטינים המתגוררים בעיר המזרחית, אשר כתוצאה מסיפוח ירושלים על ידי מדינת ישראל בשנת 1967 קיבלו מעמד של תושבי קבע. ככאלה, הם זכאים על-פי החוק הישראלי לכל השירותים והזכויות שמהם נהנים אזרחי המדינה, למעט הזכות להצביע בבחירות לכנסת.

האוכלוסייה הפלסטינית בירושלים המזרחית חיה בתנאי מצוקה קשים, הנובעים מהזנחה ומאפליה מכוונות של הרשויות: אפליה בתחומי התכנון והבנייה, הפקעת קרקעות ואי-השקעה בתשתיות פיזיות ובשירותים הממשלתיים והעירוניים. מטרתה של מדיניות זו היא השגת רוב יהודי בעיר באמצעות דחיקת תושביה הפלסטינים אל מחוצה לה. האפליה, ההזנחה והמחסור בשירותים בירושלים המזרחית באים לידי ביטוי בכל תחומי החיים: צפיפות דויר, מדרכות, כבישים ומתקנים הנמצאים במצב תחזוקתי ירוד ביותר, בעיות תברואה קשות, מצוקות במערכת החינוך והרווחה ועוד.

בשנה האחרונה החלה האגודה לזכויות האזרח, בשיתוף עם ארגונים וגופים הפועלים בעיר המזרחית, לפעול נמרצות, משפטית וציבורית, כדי לקדם את זכויות התושבים בירושלים המזרחית. בין השאר:

+ האגודה חברה בקואליציה לקידום החינוך הערבי בירושלים המזרחית, שבה חברים ארגונים, פעילים וועדי הורים. בין דרכי הפעולה של הקואליציה: מגעים עם שרת החינוך ועם מינהלת החינוך של עיריית ירושלים; עבודה מול ועדת החינוך בכנסת; הפצת זכותון להורים בנושא רישום לגנים ולבתי הספר; וחשיפת הבעיה לציבור דרך אמצעי התקשורת. בעקבות עתירת האגודה לבית המשפט לעניינים מינהליים בירושלים, בשם שלושה ילדים שנאלצו להישאר בבית או ללמוד בבית ספר פרטי, נמצאו להם מקומות במערכת החינוך הציבורית.

הטבענו חותם

שיפור ביחס המוסד לביטוח לאומי

בעקבות פעילות של הקואליציה לקידום זכויות התושבים הפלסטינים בירושלים המזרחית, שבה חברה האגודה, תוקנו ליקויים בטיפול המוסד לביטוח לאומי בתביעות של תושבי ירושלים המזרחית. בין השאר האיץ המוסד את הטיפול בתביעות שבפיגור, והתחייב שחקירות תושבות ייערכו תוך שמירה על כבוד הנחקרים. (2005)

קיצור תורים

בעקבות פניית האגודה אל מנהל מינהל האוכלוסין ואל מנהל הלשכה למינהל אוכלוסין במזרח ירושלים, קוצרו משמעותית התורים לטיפול במעמד בני זוג בלשכה. (2006)

+ האגודה הייתה שותפה לפורום פעולה להסדרת שירותי הדואר, ובו נציגים מכל השכונות. הנהלת חברת הדואר נענתה לפניית הפורום וגילתה נכונות לשתף פעולה. מתקיימות שורה של פגישות עבודה במטרה להקים יחידות דואר נוספות ולשפר את התנאים באלה הקיימות.

+ בעקבות פניות האגודה החלה הגיחון, חברת מפעלי המים והביוב של ירושלים, בתיקון של חלקים ממערכת הביוב, שהתמוטטו כתוצאה מבניית גדר ההפרדה.

+ האגודה מתעדת את הפעלתם של מחסומי גבייה, שמקימים מפעם לפעם רשות המסים והמוסד לביטוח לאומי בשיתוף המשטרה בשכונות שונות בירושלים המזרחית כדי לגבות את חובות המס או הביטוח הלאומי. האגודה פנתה למשטרה, לרשות המסים וליועץ המשפטי לממשלה בדרישה להפסיק את הצבת המחסומים, הנעשית בניגוד לחוק, באופן מפלה, ותוך שימוש פסול בסמכויות המשטרה.

+ בעקבות עדויות רבות על אלימות של המשטרה ומשמר הגבול כלפי תושבים בירושלים המזרחית, פתחו האגודה וארגון בצלם בפרויקט משותף שנועד להתמודד עם התופעה, והכולל סיוע פרטני ופניות עקרוניות לקובעי מדיניות.

+ האגודה פנתה לעיריית ירושלים ולמנכ"ל משרד הרווחה בעניין העומס העצום המוטל על עובדי לשכות הרווחה בירושלים המזרחית, בשל מיעוט תקנים. האגודה דרשה, כי המצב יתוקן כבר בתקציב 2007.

+ בעקבות פניית האגודה ביטל משרד הרווחה פסילה שרירותית ומפלה של עמותה במכרז להפעלת מועדונית ושירותים נוספים לילדים אוטיסטים. העמותה זכתה במכרז, ופתחה מועדונית ונופשון לילדים אוטיסטים - שירותים המופעלים בירושלים המזרחית זו הפעם הראשונה.

תיקון מערכת הביוב בראס ח'מיס בירושלים המזרחית, אפריל 2007. צילום: מוהנד ענאתי

זכויות האדם בשטחים הכבושים

בחודש יוני 2007 ימלאו ארבעים שנה לכיבוש הגדה המערבית ורצועת עזה. ארבעים שנה אלה היו רצופות בהפרות גוברות והולכות של זכויות האדם של התושבים הפלסטינים בשטחים הכבושים, בכל תחומי החיים. במציאות החיים בשטחים, שום זכות אינה מובטחת: לא חופש התנועה ולא הזכות לפרנסה, לא הזכות לקניין ולא הזכות לחינוך. המצב הקשה בא לידי ביטוי הן בעלייה בכמות הפניות של תושבי השטחים המגיעות ל"קו החם" של האגודה לזכויות האזרח, והן בחומרת הפגיעות שבהן מדובר.

גדר ההפרדה

האגודה לזכויות האזרח ממשיכה להיאבק נגד תוואי גדר ההפרדה. אף על פי שמאבק האגודה, ארגונים עמיתים והתושבים הפלסטינים בשטחים הכבושים הביא במספר מקרים לשינוי התוואי, במקומות רבים הוא עדיין פוגע אנושות בכל היבטי החיים וזכויות היסוד של התושבים הפלסטינים: חופש התנועה והזכות לבריאות, הזכות לפרנסה ולקיום בכבוד, הזכות לחיי משפחה, הזכות לחינוך וזכות הקניין. האגודה הגישה עתירה שנייה בעניין תוואי הגדר באזור אלפי מנשה, בדרישה ליישם את פסק הדין שניתן כשנה קודם לכן בעתירת האגודה; פסק דין זה חייב את המדינה לפרק את קטע הגדר באזור ולהזיז לתוואי חלופי. בעתירה, התלויה ועומדת, נטען כי התוואי החלופי שקבעה המדינה אינו מתקן את הפגמים שיצר התוואי הקודם, ואף יוצר בעיות חדשות. בדצמבר 2006 דחה בג"ץ עתירה שהגישו האגודה לזכויות האזרח, במקום - מתכננים למען זכויות תכנון ותושבים בשכונת א־ראם שבצפון ירושלים, נגד החומה שנבנתה סביב השכונה והפרידה אותה מירושלים המזרחית. באפריל 2007 נדחתה עתירה שהגישה האגודה נגד תוואי הגדר באדמות הכפר דיר קדיס, אולם זאת לאחר שהתוואי שונה באופן משמעותי בעקבות הגשת העתירה, ופגיעתו בזכויות התושבים פחתה. במקביל דחה בג"ץ את עתירותיהן של ההתנחלות הסמוכה מודיעין עלית ושל חברות נדל"ן שטענו נגד פגיעת התוואי באפשרות להקים שכונות נוספות בהתנחלות. בעקבות עתירה אחרת של האגודה, הורה בית המשפט למדינה לבחון מחדש את תוואי הגדר באזור הכפרים ג'וס ופלאמיה.

האגודה לזכויות האזרח ממשיכה לנהל מספר עתירות התלויות ועומדות בעניין גדר ההפרדה: נגד התוואי במקומות שונים; בעניין של משפחות שנכלאו במובלעות בדרום ירושלים ונותקו ממרכז חייהן בשטחים; בעניין תפעול המעברים בגדר, שאמורים לאפשר לתושבים הפלסטינים גישה לאדמותיהם, למקומות עבודתם ולבני משפחותיהם; ונגד "משטר ההיתרים" שהונהג ב"מרחב התפר" (האזור שנכלא בין הגדר לבין שטח מדינת ישראל), שמונע מהתושבים חופש תנועה וחיים סדירים, ונגוע באפליה פסולה.

כלואים בתוך גדר גדר פנימית בדרום הר חברון

ח'ליל חלאילה מתגורר בעיירה סמוע שבאזור דרום הר חברון. הוא מתפרנס מגידול חיטה וזיתים באדמותיו, הנמצאות משני צדדיו של כביש 317. החלקות מושקות במי באר המצויה בחלקה הצפונית. בראשית חודש פברואר 2006 החל צה"ל בעבודות להקמת גדר בטון נמוכה, בגובה של כ-80 ס"מ, שתשמש כמכשול עומק לאורך 40 ק"מ באזור דרום הר חברון. תוואי הגדר כלא במובלעת מעל ל-80,000 דונם אדמות, וניתק 21 קהילות פלסטיניות מהמרכזים העירוניים, שעליהם הן נסמכות לצורך קבלת שירותים חיוניים. התוואי הפריד חקלאים רבים מאדמותיהם, ובהם גם ח'ליל חלאילה. במקרה שלו, צפויה הייתה הגדר להפוך את ההגעה אל החלקה שתוותר בצדה הדרומי לקשה ביותר עד בלתי אפשרית. ח'ליל ותושבים אחרים מהיישובים שעתידיים היו להיפגע מהגדר עתרו לבג"ץ באמצעות האגודה לזכויות האזרח. בעתירה טענה האגודה, כי הגדר תביא לפגיעות קשות בזכויות יסוד של האוכלוסייה המקומית ובאורחות חייה, עד כדי סכנה ממשית להמשך קיומה באזור. נטען גם כי נזקיה הביטחוניים של גדר נמוכה כזו גדולים מתועלתה: בשעה שהיא מונעת את תנועתם של רכבים חקלאיים, חמורים ועגלות ועדרי צאן, היא לא תמנע את מעברו של המפגע הפוטנציאלי, ואף תיצור רצף של עמדות ירי מהמארב לאורך הכבישים. בדצמבר 2006 קיבל בג"ץ את העתירה, יחד עם שתי עתירות נוספות. בג"ץ קבע כי הגדר, שכבר נבנתה בינתיים, פוגעת באופן בלתי מידתי בזכויות התושבים, והורה למדינה לפרקה בתוך שישה חודשים. עם זאת התיר בג"ץ לצבא להקים באזור מכשול חלופי, שיאפשר מעבר להולכי רגל ולעדרי צאן. נכון למועד כתיבת שורות אלה, ולמרות פניות חוזרות בנדון, הגדר עדיין לא פורקה. האגודה ממשיכה לפעול ליישום פסק הדין.

הטבענו חותם

לא יגורשו מביתם

מאות משפחות פלסטיניות, שמתגוררות מדור־דורות במערות הר חברון וגורשו מהן על־ידי הצבא, הוחזרו לבתיהן. בעקבות עתירה שהגישה האגודה לבג"ץ קבע בית המשפט, כי עד לבירור העובדות לאשורן, יש להחזיר לאלתר את המשפחות למערות המשמשות להן כבית. (2000)

זכויות עצירים בשטחים הכבושים

בעקבות עתירה שהגישה האגודה לזכויות האזרח יחד עם המוקד להגנת הפרט וארגונים נוספים, נגד תנאי המעצר הבלתי אנושיים במתקן המעצר עופר ליד רמאללה, שופרו חלקית התנאים במחנה (2002). בעקבות עתירה של האגודה לזכויות האזרח ושל ארגונים עמיתים ביטל בג"ץ הוראות, שאיפשרו להחזיק עצור במשך 12 יום ללא ביקורת שיפוטית, ולהחזיק עצור מעל ארבעה ימים בלי לקיים בירור ראשוני בעניינו. (2003)

מסיק ודי

אחת הבעיות הקשות שעימה מתמודדים בשנים האחרונות הפלסטינים תושבי השטחים הכבושים, היא שבשל אלימות המתנחלים כלפיהם, נמנעת מהם גישה לאדמות חקלאיות הנמצאות בקרבת התנחלויות ומאחזים לא חוקיים. הבעיה הופכת לקריטית במיוחד בעונת מסיק הזיתים, שבה אי־היכולת להגיע למטעי הזיתים משמעותה אובדן היבול, שעליו פרנסת החקלאים ומשפחותיהם. ביוני 2006 קיבל בג"ץ עתירה, שהגישו בשנת 2004 האגודה לזכויות האזרח, שומרי משפט - רבנים למען זכויות האדם וראשי מועצות של חמישה כפרים בגדה המערבית, בדרישה לחייב את כוחות הביטחון להגן על הפלסטינים המוסקים מפני אלימות מתנחלים, במקום לסגור את השטחים החקלאיים בפני בעליהם, כפי שנהגה המדינה עד אז. בפסק הדין הודגשו זכויות הקניין וחופש התנועה של התושבים הפלסטינים, וחובתו של המפקד הצבאי לנקוט באמצעים הנדרשים כדי להבטיח את מימושו של זכויות אלה. בעונת המסיק של שנת 2006 ניכר שיפור משמעותי בתפקוד כוחות הביטחון בסוגיה זו: מקרים של מניעת גישה לאדמות פחתו משמעותית, וניתנה הגנה לחקלאים מפני אלימות מתנחלים. הצבא אף הוציא הוראות בכתב, המעגנות את עיקרי החובות המוטלות על כוחות הביטחון. האגודה הפיצה דף מידע לחקלאים הפלסטינים ולפעילי שטח, המבהיר את זכויות הפלסטינים לגישה חופשית לאדמותיהם ולהגנה על גופם ועל רכושם. האגודה וארגונים עמיתים ממשיכים לעקוב אחר ביצוע פסק הדין, כדי לוודא שהטיפול בנושא יהיה מערכתי וארוך טווח.

צו האפרטהייד

בנובמבר 2006 הוציא אלוף פיקוד המרכז צו, האוסר על ישראלים ועל אזרחים זרים להסיע ברכבם תושבים פלסטינים בשטחים הכבושים. הצו אמור היה להיכנס לתוקף בינואר 2007. האגודה לזכויות האזרח וארגונים עמיתים פרסמו מודעה בעיתונות, שבה הכריזו כי לא ישתפו פעולה עם הצו, שכן הוא בלתי חוקי בעליל ויוצר משטר אפרטהייד. הארגונים, באמצעות ארגון יש דין, אף עתרו לבג"ץ נגד הצו. בעקבות הגשת העתירה בוטל הצו.

צילום: יואב לפ

מרחב שיקול הדעת: פעילות חינוכית בקרב כוחות הביטחון

חיילי צה"ל ושוטרי משמר הגבול אחראים לשלומם ולביטחונם של כל מי שנמצאים באחריותם ובשליטתה של המדינה, ובידיהם כוח רב וסמכויות נרחבות. פעילותם כרוכה בחינוך מתמיד עם אנשים, לעיתים קרובות במצבי לחץ. לא אחת מזמנת להם המציאות מצבים מורכבים, הדורשים איזון בין השמירה על הביטחון האישי ועל הסדר הציבורי לבין ההגנה על זכויות האדם. הקושי מתעצם כאשר על כף המאזניים מונחת הזכות הבסיסית לחיים ולביטחון. מחלקת החינוך באגודה לזכויות האזרח פועלת שנים ארוכות בקרב חיילים ושוטרי משמר הגבול. בשנה החולפת התקיימו עשרות סדנאות ובהן מאות משתתפים במסגרת קורסי הכשרה של קצינים ומפקדים בחיל. כן מתקיימות ביחידות מג"ב השתלמויות ארוכות טווח שבהן נעשית עבודה תהליכית לאורך זמן. הסדנאות וההשתלמויות כוללות הקניית ידע בנושא זכויות האדם; פיתוח מודעות ורגישות לזכויות האוכלוסייה האזרחית שאיתה באים החיילים והשוטרים במגע; ורכישת כלים לניתוח ולהתמודדות עם דילמות המתעוררות במהלך פעילותם השוטפת. העבודה מתמקדת בעיקר במרחב שיקול הדעת שיש לפרט במסגרות אלה, ובאפשרותו לפעול במסגרת סמכותו, מצומצמת ככל שתהיה, למזעור הפגיעה בזכויות האדם.

צילום: יואב לף

הטבענו חותם

דרישות הומניטריות

בג"ץ פסק, בעתירת האגודה וארגונים עמיתים, שעל הצבא לדאוג באופן מעשי לצרכיה של האוכלוסייה האזרחית בעת לוחמה - ואף להיערך לכך מראש - ולא רק להימנע מפגיעה בה. בג"ץ הדגיש, כי על הצבא להבטיח לאוכלוסייה האזרחית אספקה של מזון, מים ומוצרים חיוניים וכן גישה לשירותים רפואיים. (2004)

פירוק קטע בגדר ההפרדה

הישג חשוב במאבק נגד תוואי גדר ההפרדה נרשם כאשר הרכב מורחב של תשעה שופטי בג"ץ קיבל את עתירת האגודה לזכויות האזרח, והורה לשנות את תוואי הגדר באזור אלפי מנשה. בפסק דין תקדימי זה הורה בג"ץ לראשונה על פירוק חלק קיים מגדר ההפרדה, ועל הזזתו לתוואי חלופי, שאינו פוגע יתר על המידה בזכויות התושבים הפלסטינים. (2005)

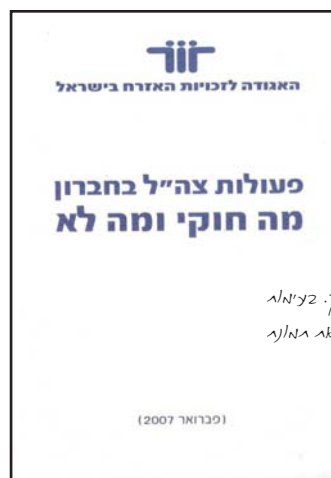
חברון: כיכר השוק ריקה

ההתנחלות היהודית בעיר חברון היא מקרה יחיד של התנחלות יהודית בליבה של עיר פלסטינית בשטחים הכבושים. כתוצאה מהקמתן של נקודות התנחלות בעיר ומפעולות הצבא הנעשות בשם ההגנה עליהן, התושבים הפלסטינים במרכז העיר חברון סובלים זה שנים ארוכות מהפרות בוטות של זכויות האדם הבסיסיות ביותר שלהם. הפרות אלה כוללות הגבלות תנועה קשות - סגירת רחובות מרכזיים לתנועת כלי רכב פלסטינים או לתנועת פלסטינים בכלל וחסידת הכניסות לבתים; סגירת חנויות; אלימות מצד מתנחלים בחסות כוחות הביטחון המוצבים בעיר; והתנכלויות, התעללות ואלימות מצד כוחות הביטחון, כולל תפיסת בתים, חיפושים שרירותיים, עיכובים והשפלות. כל אלה גרמו לשיתוק המסחר באזור, לקריסתו הכלכלית ולעזיבה מסיבית של תושבים. מרכז העיר חברון, שבעבר היה מרכז מסחרי שוקק חיים, הפך לאזור רפאים. מאות תלונות שהגישו התושבים בשנים האחרונות, וכן פניות רבות של האגודה לזכויות האזרח למפקדי צה"ל והמשטרה, ליועץ המשפטי לממשלה וליו"ר ועדת חוקה של הכנסת, לא הועילו עד כה לשינוי המצב מיסודו. במאי 2007 פרסמו האגודה ובצלם דוח חמור, הסוקר את הפרות זכויות האדם של התושבים הפלסטינים בחברון בראי המשפט הבין-לאומי. מטרת הדוח להגביר את המודעות הציבורית לפגיעות האנושות בזכויות האדם, מתוך תקווה להשפיע על מקבלי ההחלטות לקחת את האחריות הנדרשת ולדאוג להפסקה מיידית של הפגיעה הבוטה בזכויות הפלסטינים.

צילום: יואב לפ

חיילים המוצבים בעיר חברון סוברים בטעות כי אין להם סמכות לפעול נגד אלימות מתנחלים כלפי התושבים הפלסטינים, ועומדים חסרי אונים לנוכח התקפות אלה. האגודה לזכויות האזרח חיברה פנקס כיס שהופץ בקרב החיילים בחברון, ומציג את תמונת המצב החוקית ואת האחריות המוטלת על החיילים בסוגיה זו ובסוגיות נוספות המהותיות לפעילותם במקום.

הנציגים הנאכזרים בעיר חברון נמצאים בקו הקדמי של המאבק. הם אלו שחיים באזור הכבוש, שחיים תחת הכיבוש, שחיים תחת הכיבוש. הם אלו שחיים תחת הכיבוש, שחיים תחת הכיבוש, שחיים תחת הכיבוש. הם אלו שחיים תחת הכיבוש, שחיים תחת הכיבוש, שחיים תחת הכיבוש.

חסימת כביש ליד הכפר
בית עור אלחתא.
צילום: פיראס עלמי

חופש התנועה

התושבים הפלסטינים בשטחים הכבושים נאלצים להתמודד עם הגבלות קשות על חופש התנועה, ההופכות את חיי היום-יום - עבודה, לימודים, גישה לשירותי רפואה, ביקורי קרובים - לכמעט בלתי אפשריים. בעקבות עתירת האגודה לבג"ץ פתח הצבא לתנועת פלסטינים צומת דרכים מרכזי באזור בית עווא שבמערב הר חברון. צומת זה היה סגור לתנועת התושבים הפלסטינים במשך כחמש שנים, והדבר שיבש את מרקם חייהם באורח חמור. העתירה תלויה ועומדת, בדרישה לפתוח לתנועת פלסטינים גם את קטע הכביש הסמוך, שיוחד בשנים האחרונות לשימושם הבלעדי של המתנחלים המעטים הגרים באזור. בעתירה אחרת שהוגשה לאחרונה לבג"ץ, דורשת האגודה לאפשר את תנועתם החופשית של פלסטינים בכביש 443, שהוא עורק התנועה הראשי המחבר את הכפרים שבאזור עם העיר רמאללה, ומיועד כיום לתנועת ישראלים בלבד. האגודה עתרה לבג"ץ נגד הוראות דרקוניות, המטילות איסור על יציאת תושבים המשתייכים לשכבות גיל מסוימות מתחומי העיר שכם. איסור זה מוטל באופן גורף, ללא בחינה של כל מקרה לגופו, ובמהלך שנת 2006 לבדה הביא לכליאתם של רבבות תושבים במתחם העיר למשך תשעה חודשים. שתי עתירות אחרות שהגישה האגודה לבג"ץ עוסקות בתיוגם של תושבים פלסטינים בשטחים הכבושים כ"מנועים משטרית" או כ"מנועי שב"כ". תיוגים אלה, הנעשים לעיתים קרובות באופן שרירותי וללא כל בסיס, גוררים הגבלות קשות על חופש התנועה. לאחרונה, בעקבות פניית האגודה הודיע משרד הביטחון, כי יבוטל האיסור שהוטל על תושבי הגדה המערבית להיכנס לשטח בקעת הירדן.

הטבענו חותם

לא עוד "מגן אנושי"

בג"ץ קיבל עתירה שהגיש ארגון עדאלה בשם שבעה ארגוני זכויות אדם, ובהם האגודה לזכויות האזרח, נגד השימוש באזרחים פלסטינים כ"מגן אנושי" במהלך פעילות צה"ל בשטחים הכבושים. בג"ץ קבע, כי שימוש באוכלוסייה אזרחית לצרכים צבאיים - גם בנוהל ה"מרוכך" שהציג צה"ל במהלך הדיונים - אינו חוקי. (2005)

תביעות מזיקין

בג"ץ בהרכב של תשעה שופטים קיבל פה אחד את עיקרי עתירתם של תשעה ארגוני זכויות אדם, ובהם האגודה, ופסק כי תיקון לחוק, שקבע חסינות למדינה מתביעות מזיקין של פלסטינים בשטחים הכבושים, בטל. הסעיף מנע מאזרחים פלסטינים לתבוע פיצויים ממדינת ישראל בגין נזקים שגרמו להם כוחות הביטחון, גם כאשר הנזקים נגרמו שלא במסגרת פעילות לחימה. (2006)

גם כשהתווחים רועמים: המשפט הבין-לאומי ההומניטרי

במאות האחרונות הביא פיתוח אמצעי לחימה מודרניים לפגיעה הולכת וגוברת באוכלוסייה אזרחית. במלחמת העולם הראשונה היו 5% מהנפגעים אזרחים, במלחמת העולם השנייה עלה מספרם ל-50%, ואילו כיום, על פי נתוני הצלב האדום, 90% מהקורבנות במלחמות הם אזרחים. כדי להתמודד עם תופעה קשה זו של פגיעה באזרחים לא חמושים, החלו במאה שעברה אישים וארגונים לעצב נורמות מחייבות של ניהול מלחמות. נורמות אלה עוגנו באמנות בין-לאומיות בדבר זכויות אדם בעת מלחמה, המוכרות כ"משפט הבין-לאומי ההומניטרי".

האגודה לזכויות האזרח הציבה לעצמה כמטרה להעלות למודעות הציבורית את המשמעויות הקשות של פגיעה באוכלוסייה אזרחית במהלך סכסוכים מזוינים ואת החובות המוטלות על הצבא למניעת פגיעות כאלה. במסגרת פרויקט המשפט הבין-לאומי ההומניטרי מציעה האגודה לזכויות האזרח לפעילים חברתיים, לסטודנטים, לאנשי חינוך, למדריכים בתנועות נוער, לחניכי שנת שירות ולחניכים במכינות קדם-צבאיות סדנאות חינוכיות, שמטרתן להעמיק את הידע בנושא ולהעניק הזדמנות לבירור עמדות ולדין. את הסדנאות מעבירים מנחים מרקע מגוון, בעלי ידע וניסיון בהנחיית קבוצות ובעלי רקע של פעילות ענפה בארגוני החברה האזרחית, שעברו הכשרה בנושא באגודה. אנשי תקשורת, פעילים חברתיים והציבור הרחב מוזמנים למגוון אירועים ברחבי הארץ - ימי עיון, כנסים, הרצאות, סרטים ופעילות אמנותית - המתנהלים בעברית ובערבית. בשנה החולפת נכתבה והועלתה לאתר האגודה מהדורה מעודכנת של חוברת הסברה בנושא.

במהלך הלחימה בלבנון, ביולי-אוגוסט 2006, ואחריה, חזרה האגודה והתריעה בפני גורמים בכירים בממשלה ובצה"ל על מקרי פגיעה באוכלוסייה האזרחית בלבנון, ומחתה גם על התבטאויות שמהן עלתה קריאה לפגיעה באזרחים. האגודה הדגישה, כי חובתה של מדינה להגן על אזרחיה מפני פגיעה בחייהם, בגופם, ברכושם ובשגרת יומם; יחד עם זאת, מחובתה לפעול תמיד, ובמיוחד בעתות קשות, תוך הקפדה יתרה על אמות המידה של המשפט הבין-לאומי ההומניטרי. האגודה פרסמה גם מודעות בעיתונות ברוח זו. האגודה פנתה לחברי ועדת וינוגרד, שמונתה לבדוק את התנהלות הדרג המדיני ומערכת הביטחון במלחמת לבנון השנייה, בדרישה שהוועדה תחקור חשדות להפרות חמורות של דיני המלחמה על-ידי הצבא במהלך הלחימה, ושתבדוק את אחריותו של הדרג המדיני להפרות הללו.

זה לא כוחות

מאת דן ארז

הי

בסיומה של סדנה שקיימה האגודה במכללת תל חי, הכינו סטודנטים לתקשורת חזותית כרזות בנושא זכויות האדם בעת מלחמה. יוצרי הכרזות הזוכות קיבלו מלגה צנועה. בתמונה: הכרזה הזוכה במקום הראשון - "זה לא כוחות", עיצוב: חן בומזה

זכויות בהליך הפלילי

גם לאדם שעבר על החוק שמורות זכויות בסיסיות, שאין לפגוע בהן, על אחת כמה וכמה לחשוד או לנאשם, הנהנים עדיין מחזקת החפות. זאת ועוד: זכויות האדם של האסיר אינן נעצרות בשערי הכלא. האגודה לזכויות האזרח פועלת כדי להבטיח שלא ייעשה שימוש בסמכויות הנרחבות שבידי מערכות אכיפת החוק, באופן הפוגע ללא הצדקה בזכויותיהם של אלה הנתונים בידיהן.

כוח מופרז: אלימות שוטרים

אבי טובול מירושלים הלך בליל חורף ברחובות העיר בדרכו הביתה. לפתע עצרה לידו מכונית אזרחית ובה שלוש נשים וגבר לבושים אזרחית. אחד מהם הציג תעודת שוטר, וביקש ממנו תעודה מזהה. אבי מסר לשלושה את רישיון הנהיגה שלו, והשוטרים פנו לניידת, כנראה לשם בדיקת פרטיו. מאחר שהבדיקה התמשכה והלילה היה קר, אמר אבי לשוטרים שהוא מתכוון ללכת הביתה, וכי יבוא למחרת לקבל את התעודה בתחנת המשטרה. הוא החל ללכת, ובמהרה השיגה אותו הניידת והשוטרים החזירו לו את הרישיון. אבי שאל אותם "עכשיו אתם מבסוטים?". בתגובה ל"חוצפתו" עצרה הניידת; אחת השוטרות יצאה ותפסה בחולצתו, והחלה לצעוק עליו; השוטר היכה אותו בראשו, ואבי נפל מעוצמת המכה. הוא התקשר למשטרה מהטלפון הנייד שלו כדי לבקש עזרה ואמבולנס. כשהגיע האמבולנס, עזבו אותו השוטרים ונסעו לדרכם. אבי טוען כי מאז האירוע הוא סובל מכאבים ומחרדות. הוא מתקשה לעבוד, חושש לצאת לרחוב ומתמלא בהלה למראה שוטרים וניידות משטרה. מעוצמת המכה נגרם לו נזק באוזן ושמיעתו נפגעה, וככל הנראה יזדקק לניתוח. אבי, המשמש גם פייטן בבית כנסת, אומר כי אינו מסוגל כיום לשיר. אבי פנה לאגודה לזכויות האזרח, והונחה כיצד להגיש תלונה למחלקה לחקירות שוטרים (מח"ש). במרס 2007 פנתה האגודה לראש מח"ש בדרישה לסיים את חקירת תלונתו בהקדם.

בשנה האחרונה הגדירה האגודה לזכויות האזרח את מיגור אלימות המשטרה כאחד מהיעדים החשובים לפעילותה. המאבק בתופעה מתנהל במספר מישורים: מתן הכוונה, מידע וסיוע לנפגעי אלימות שוטרים; הכנת זכותון ובו מידע על המצב החוקי ועל דרכי הפעולה העומדות לרשות הנפגעים; שימוש באמצעי התקשורת להעלאת הנושא למודעות הציבורית; ייזום דיון מיוחד בנושא בוועדת הפנים של הכנסת; פניות למחלקה לחקירות שוטרים; ופניות לקובעי מדיניות במשרד המשפטים, במשרד לביטחון פנים ובמשטרה, בדרישה ליישום המלצות של מבקר המדינה והחלטות ממשלה, הנוגעות לתפקודה של המחלקה לחקירות שוטרים.

אבי טובול. צילום: יואב לפ

על סמכות ואחריות:

חינוך לזכויות האדם במשטרה ובשירות בתי הסוהר

מחלקת החינוך של האגודה מקיימת פעילות נרחבת בקרב המשרתים במשטרה ובשירות בתי הסוהר. בשנה החולפת קיימה מחלקת החינוך עשרות סדנאות ובהן מאות משתתפים, הן כחלק ממסלול ההכשרה של שוטרים והן במסגרת ימי עיון ואירועים מיוחדים. כך, למשל, במסגרת קורס השיטור הבסיסי, משתתפים כל השוטרים המתגייסים למשטרה בסדנאות שמקיימת האגודה. סוהרים בכלא אשמורת ובכלא חרמון השתתפו בהשתלמויות שעסקו בדילמות שבהן נתקל סוהר במהלך עבודתו, כגון סביב שימוש בכוח, ביצוע חיפושים וזכויות של אסירים. קישור זכויות האדם לסביבתם האישית והמקצועית של המשתתפים פותח פתח לדיון פנימי על המחויבות לשמירת זכויות האדם, ועל אחריותם של שוטרים וסוהרים בהפעלת הכוח והסמכויות הנתונים בידם. חלק מהעבודה החינוכית מתבצע מול הדרג הפיקודי, מתוך הנחה שכדי ליצור מחויבות עמוקה לזכויות האדם יש לרתום לנושא את המפקדים, ואלה יהיו דוגמה לשוטרים ולסוהרים מן השורה. כך, למשל, קיימה האגודה בשנה החולפת השתלמות ממושכת שנטל בה חלק הסגל הבכיר של כלא אשל בבאר שבע.

צילום: טל דהן

פניות אסירים

האגודה מפעילה מוקד מיוחד לפניות אסירים ועצורים, שבמסגרתו מטופלות פניות רבות בנוגע לתנאי כליאתם ולמימוש זכויותיהם בבית הסוהר או בבית המעצר. בין השאר נמצאות בשלבים שונים של טיפול פניות העוסקות בנושאים כגון: התנהגות בלתי הולמת של המשטרה במהלך מעצר; החזקתו של עצור שאינו משתמש בסמים עם אסירים ועם משתמשים בסמים; החזקתו של אסיר שאינו מעשן עם אסירים מעשנים; זכותו של אדם עם מוגבלות להכניס לכלא מכשיר רפואי הנחוץ לו בעת ביקורו אצל קרוב משפחה הנמצא בכלא; ויחסו של שירות בתי הסוהר לאסירים נשאי אידיס. בעקבות עתירה שהגישה האגודה בשמו של אסיר, שלא ניתן לו לפרסם בעיתון מאמרים שכתב, תוקנה פקודת הנציבות העוסקת בפרסום ריאיונות עם אסירים ופרסום מאמרים שלהם בתקשורת. האגודה עוקבת אחר יישום התיקון לפקודת הנציבות, כדי להבטיח את חופש הביטוי גם בין חומות הכלא. בעקבות עתירה אחרת שהגישה האגודה, הודיעה המדינה כי הוחלט להקל במתן אישורים למי שהיה בעבר אסיר פלילי, ומבקש לבקר קרוב משפחה או ידיד הנמצא בכלא. ההצעה נבחנת, והעתירה תלויה ועומדת.

הצעות חוק

חלק ניכר מפעילות האגודה בתחום הזכויות בהליך הפלילי מתבטא במעקב אחר הצעות חוק המובאות בפני הכנסת. מעקב זה נועד להבטיח שקול הזכויות יישמע בקביעות בתהליך החקיקה, ולמנוע פגיעה בזכויות האדם של חשודים, נאשמים ומורשעים. האגודה מגישה חוות דעת וניירות עמדה, ונציגיה משתתפים בדיונים של ועדות הכנסת. כך, למשל:

- + התקבלה הצעת חוק שניסחו האגודה והסנגוריה הציבורית, המבטיחה לנאשם הצפוי לרצות עונש מאסר את זכות הייצוג על-ידי עורך דין. תוקפה של הוראת שעה, המכרסמת בזכות זו, קוצץ בעקבות הערות האגודה משנתיים לתשעה חודשים;
- + השתתפות האגודה בדיוני ועדת חוקה הובילה לצמצום הפגיעה בפרטיות בהצעת חוק להקמת מאגר דנ"א;
- + בעקבות פעילות האגודה והוועד נגד עינויים הוכנסו שינויים משמעותיים בנוסח הצעת חוק, שביקשה לצמצם את הביקורת השיפוטית על מעצרם של חשודים בעברות ביטחון, שאינם תושבי המדינה, ולאפשר חקירתם כאשר הם מנותקים מהעולם החיצון למשך תקופה משמעותית. האגודה עוקבת אחר יישום החוק;
- + בעקבות פעילות האגודה אישרה ועדת חוקה מתן זכות טיעון לאסיר, בתנאים מסוימים, בוועדת קציבה, הקוצבת את עונשם של אסירים השפוטים למאסר עולם;
- + האגודה התנגדה להצעת חוק שמאפשרת לקיים דיוני הארכת מעצר באמצעות שיחות ועידה המצולמות בוידאו, בשל הפגיעה בהליך ההוגן, אולם החוק עבר בכנסת;
- + האגודה הביעה את התנגדותה להענקת סמכויות של עיכוב ומעצר לסוהרים שאינם זקוקים להן לצורך מילוי תפקידם, ולהרחבת סמכות החיפוש בעירום אצל אסירים.

הטבענו חותם

מותר לשבות רעב

בעקבות עתירה מינהלית שהגישה האגודה לזכויות האזרח לבית המשפט המחוזי, הופסקה הענשתו של אסיר בכלא איילון, ששבת רעב במשך חודשים במחאה על הרשתות, ונשלח בשל כך לבידוד. (2003)

מיטה לכל אסיר

בג"ץ קיבל עתירה שהגישו האגודה לזכויות האזרח ועמותת רופאים לזכויות אדם, באמצעות התוכנית לזכויות אדם בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב, וקבע, כי זכותו של כל אדם לכבוד מחייבת את המדינה לספק לכל אסיר מיטה לישון עליה. חריגה מחובה זו, פסק בג"ץ, תיתכן רק במצבים חריגים ונדירים. שירות בתי הסוהר התחייב לספק מיטה לכל אסיר החל מיולי 2007. (2007)

הזכות להיפגש עם עורך דין

לאסירים ולעצורים יש זכות להיפגש עם עורכי דינם בתנאים סבירים ובאופן סדיר. זכות זו מעוגנת באמנות ובהכרזות בין-לאומיות, ושילתה פוגעת בזכות הגישה לערכאות ובזכותם של אסירים ועצורים לקבל שירות משפטי נאות. עתירות שהגישה האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ, בשיתוף עם ארגונים אחרים, הביאו בשנת 2004 להישגים המעגנים את הזכות להיפגש עם עורך דין: בג"ץ קבע בפסק דין תקדימי, כי זכות זו שמורה גם לאסיר ולעצור השובתים רעב; בוטלה תקנה שאפשרה למנוע פגישה עם עורך דין מכל אדם שנמצא במשמורת שירות בתי הסוהר (עצור עד תום ההליכים, אסיר שפוט, עציר מינהלי ולוחם בלתי חוקי); ונערכו הסדרים שיאפשרו לאסירות ביטחוניות בכלא נווה תרצה לממש את זכותן זו. (2004)

חופש הביטוי

עיתונות חופשית?

האגודה לזכויות האזרח רואה בחומרה שורה של מקרים, שבהם ניסתה המדינה להגביל את חופש הפעולה של עיתונאים באמצעות שליטתה בהנפקת תעודות עיתונאי. ללא תעודה כזו, קשה עד בלתי אפשרי לקיים סיקור עיתונאי בתחומים רבים. בספטמבר 2006 עתרה האגודה לבג"ץ בשמו של עיתונאי ערבי, יליד רמת הגולן, שלשכת העיתונות הממשלתית מסרבת להנפיק לו תעודת עיתונאי בשל עמדותיו הפוליטיות. העתירה תלויה ועומדת. כן פנתה האגודה ליועץ המשפטי לממשלה בעקבות פרסום עמדת שירות הבטחון הכללי, שממנה עולה, כי הוא רואה עצמו מוסמך לסכל פעילות פוליטית לגיטימית, הנתפסת בעיניו כ"חתרנית". האגודה הדגישה כי כל פעולה שאינה מפרה את כללי המשחק הדמוקרטי ואינה מהווה עברה על איסור פלילי כלשהו, היא פעילות מותרת.

הזכות להפגין

הזכות להפגין היא זכות בסיסית. בחברה דמוקרטית ההפגנה היא כלי מרכזי לביטוי דעות ועמדות של הציבור. בעקבות התערבות האגודה לזכויות האזרח, ביטלה המשטרה את דרישתה ממארגני הפגנה לשכור מאבטחים על חשבונם כתנאי לקבלת רישיון להפגנה. האגודה מייצגת פעילים לזכויות בעלי-חיים, שנתבעו על-ידי ראשי המכללה האקדמית תל-אביב-יפו, לאחר שקיימו משמרות מחאה מול בתיהם בשל הכוונה להקים במכללה מעבדה לניסויים בבעלי חיים. במהלך הלחימה בלבנון פנתה האגודה ליועץ המשפטי לממשלה בעניין מעצרו וחקירתם של אזרחים, שהשתתפו בהפגנה נגד מדיניות הממשלה. המפגינים הפגינו באישור וללא הפרת הסדר, ונעצרו רק בשל תוכן הקריאות שהשמיעו. בעקבות הפניה הורה המשנה לפרקליט המדינה למשטרה לסגור את התיקים שנפתחו נגד המפגינים. האגודה פועלת מול קובעי מדיניות לקידום התייחסות ראויה של כוחות הביטחון כלפי מפגינים, ולבלימת התופעה של שימוש מופרז בכוח.

צילום: טל דהן

הטבענו חותם

מבחנו של חופש הביטוי דווקא באמירות קשות

מאבק ממושך של האגודה לזיכיון של העיתונאי מוחמד ג'בארין מאום אל פחם, שבשל מאמר שכתב על האינתיפאדה הורשע בפרסום דברי שבח ועידוד למעשי אלימות, הסתיים בזיכיון בבית המשפט העליון. בית המשפט קבע, כי הסעיף מתייחס אך ורק למעשי אלימות של ארגון טרור, ולא לדברי שבח למעשיהם של יחידים. בכך בוטלו, הלכה למעשה, רוב האפשרויות של התביעה להגשת כתבי אישום על-פי סעיף זה. (2000)

גם לעובדי מדינה זכות לחופש ביטוי פוליטי

בית הדין למשמעת של עובדי המדינה קיבל את עמדתם של 22 מורים ומרצים לחינוך, שיוצגו על-ידי עורך דין מתנדב מטעם האגודה, ולפיה יש להם זכות לחופש ביטוי פוליטי. בית הדין זיכה את המורים והמרצים, שחתמו על מודעה שפורסמה בעיתון ובה פנייה לראש הממשלה שלא למנות נציג מפלגה דתית כשר החינוך, מאשמה של התנהגות שאינה הולמת עובד מדינה. (2002)

ביטול פקודת העיתונות

בעקבות עתירות האגודה לזכויות האזרח לביטול פקודת העיתונות, 1933, הוכנה הצעת חוק ממשלתית לחוק עיתונות חדש. הנוסח החדש מסיר את רוב הפגיעות בחופש העיתונות שעוגנו בחקיקה המנדטורית, ובהן דרישת הרישוי כתנאי מוקדם להוצאת עיתון, דרישות תנאי הכשירות מעורך עיתון, והסמכות המינהלית לסגור עיתון. המדינה התחייבה, כי עד לביטול החקיקה הקיימת יודיע שר הפנים לאגודה לזכויות האזרח מראש על כל כוונה להגביל או למנוע את הוצאתו של עיתון, בהסתמך על החקיקה הישנה. (2004)

לא לפגיעה בחופש תעמולת הבחירות

בג"ץ קיבל עתירה של האגודה נגד פסילת קטעים מתשדירי הבחירות לכנסת של המפלגות רע"מ ובל"ד, שבהם נראה הדגל הפלסטיני. בית המשפט קבע, שלא הייתה בהצגת הדגל הפלסטיני פגיעה ברגשות הציבור, כיוון שהדגל הוצג בסוף התשדירים בהבזק של שנייה, והצגה כזו אין בה כדי להצדיק את הפגיעה בחופש הביטוי במסגרת תעמולת הבחירות. (2003)

מקום לכל קול

בית המשפט העליון קיבל ערעור שהגישו האגודה לזכויות האזרח ועמותת קול אחר בגליל וקבע, כי אין למנוע פעילות בעלת אופי פוליטי בשטחיה ובמתקניה הציבוריים של רשות מקומית. (2005)

הטבענו חותם

חוק חופש המידע

האגודה לזכויות האזרח הייתה מיחמי חוק חופש המידע שהתקבל בכנסת, ופעלה בקואליציית הארגונים להבטחת חופש המידע. חוק זה מבטיח את הזכות לקבל מהרשויות מידע, הן על נושאים בעלי עניין ציבורי והן בנושאים הנוגעים לאזרח באופן אישי. (1998)

פרסום רשימת הגופים המקבלים תמיכה כספית ממשד הפנים

בעקבות עתירת האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ נגד שר הפנים, פורסמו ברשומות רשימת המוסדות הנהנים מתמיכתו של משרד הפנים וסכומי התמיכות. (2000)

פרסום פקודות שירות בתי הסוהר

בעקבות עתירה שהגישה האגודה לזכויות האזרח פורסמו כל פקודות שירות בתי הסוהר העוסקות בזכויות ובחובות האסירים, למעט סעיפים ספורים העוסקים באבטחה. (2000)

חשיפת פרטי המכרז הראשון להפרטת בית סוהר

בעקבות ערעור שהגישה האגודה לזכויות האזרח לבית המשפט העליון, באמצעות התוכנית לזכויות אדם בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב, הסכימה המדינה לחשוף חלק ניכר ממסמכי המכרז הראשון להפרטת בית סוהר בישראל. (2005)

פרסום החלטות ועדת השחרורים

בעקבות עתירה שהגישה האגודה לזכויות האזרח בשמו של אסיר, החלו להתפרסם באתר הרשות השופטת החלטות מהותיות של ועדות השחרורים, הדנות בשחרור מוקדם של אסירים. (2006)

חופש המידע

מידע ציבורי

חשיפתו של מידע ציבורי חיונית לקיום שיח דמוקרטי בשאלות שעל סדר היום, ולהבטחת זכותו של כל אזרח להשפיע על המתרחש על בסיס איתן ומוצק. מגעים של האגודה עם היועצת המשפטית של משרד ראש הממשלה הביאו לנוהל חדש, שלפיו תמסור מזכירות הממשלה לכל דורש, ללא צורך בתשלום אגרה, החלטות ממשלה שהתקבלו לפני ינואר 2004 ועל כן לא התפרסמו באינטרנט. בעקבות תכתובת שניהלה האגודה לזכויות האזרח עם גורמים במשרד המשפטים ובמשרד החוץ, פורסמו באתר האינטרנט של משרד החוץ כל ההסכמים הבין-לאומיים שישראל היא צד להם. בעקבות עתירה מינהלית שהגישה האגודה לזכויות האזרח עם עמותת במקום לבית המשפט לעניינים מינהליים בירושלים נגד עיריית ירושלים ומשרד הפנים, נמסר לארגונים מידע שביקשו בדבר הריסות בתים בירושלים בשנים האחרונות. האגודה פנתה במכתב חריף לעיריית כפר סבא, לאחר שאזרח שביקש לצלם במצלמת וידאו ישיבה של מועצת העיר, סולק ונעצר. האגודה דרשה מראש העירייה שיתיר לכל אדם המעוניין בכך לצלם את הישיבות, שהן פומביות ופתוחות לציבור.

טוב שם משמן טוב

אדם שהתנהלה נגדו חקירה משטרתית ושהתיק נגדו נסגר בנימוק של חוסר ראיות, ביקש לעיין בתיק החקירה כדי לפעול לשינוי עילת הסגירה שלו, אך בקשתו סורבה. בג"ץ קיבל עתירה שהגישה האגודה בשמו. ברוב דעות קבעו השופטים כי במקרה זה, זכותו של הנחקר לקבל את המידע, הדרוש לו כדי לפעול להגנה על שמו הטוב, גוברת על האינטרס הציבורי, שעניינו הבטחת שיתוף הפעולה של הציבור עם המשטרה.

הזכות לפרטיות

בעידן המחשב והצריכה נצבר מידע מגוון על אודות האזרחים במאגרי מידע ציבוריים ופרטיים. האגודה לזכויות האזרח פועלת בבתי המשפט, בכנסת ומול המינהל הציבורי למזעור הפגיעה בפרטיות ולצמצום יכולתם של גורמים שונים לאסוף מידע ולעשות בו שימוש בלתי הולם.

בעקבות פסק דין שניתן בעתירה של האגודה, חויב שר הפנים לתקן את חוק מרשם האוכלוסין, ולעגן בו את הדרכים ואת האפשרויות להעברת מידע ממרשם האוכלוסין לגופים פרטיים כגון הבנקים. האגודה השתתפה בדיוני ועדת הפנים של הכנסת בעניין תיקון החוק ותרמה לגיבוש הסדר חקיקתי, שצמצם את היקף המידע המועבר והנהיג מנגנוני פיקוח על השימוש שנעשה בו. נציג האגודה לזכויות האזרח השתתף כחבר בוועדה של משרד המשפטים, שדנה בפרק מאגרי המידע בחוק הגנת הפרטיות. המלצות הוועדה הוגשו לשרת המשפטים וכוללות, בין היתר: חיזוק מעמדו העצמאי של רשם מאגרי המידע; איסור על בעליו של מאגר מידע, הכולל פרטים אישיים של אזרחים, למכור את המידע לגורמים אחרים; חיוב בעליו של מאגר מידע להודיע ללקוחותיו במקרה של "זליגת" מידע מהמאגר שברשותו; והחלת הוראות החוק גם על מאגרי מידע שאינם ממוחשבים. האגודה פעלה בהצלחה, יחד עם לשכת עורכי הדין, לצמצום היקפן של תקנות שביקשו להרחיב את השימוש במידע רגיש, חסוי ואישי, המצוי במאגר המידע של הרשות לאיסור הלבנת הון.

שם	תאריך	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר
34	שבת	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985
35	יום	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985
36	יום	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985
37	יום	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985
38	יום	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985
39	יום	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985
40	יום	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985
41	יום	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985
42	יום	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985
43	יום	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985
44	יום	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985
45	יום	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985
46	יום	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985
47	יום	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985
48	יום	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985
49	יום	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985
50	יום	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985	1985

מעמד אזרחי וחיי משפחה

למדינה ריבונית יש סמכות להחליט מי יבוא בשעריה ומי יזכה בה למעמד של קבע. יחד עם זאת, היא מחויבת לתת משקל לזכויות האדם. מדינות חייבות לכבד את הזכות לחיי משפחה, אינן רשאיות לדחות מפניהן פליטים, מבקשי מקלט ומחוסרי אזרחות, ומחויבות לתת מענה למצוקות הומניטריות. בישראל, הסמכות להחליט מי ייכנס למדינה, מי יגורש ממנה ומה יהיה מעמדם של זרים השוהים בה, נתונה בידי פקידי מינהל האוכלוסין במשרד הפנים. מינהל האוכלוסין רואה עצמו "שומר החומות", שתפקידו להגן בכל מחיר על צביונה היהודי של מדינת ישראל. מדיניות זו מולידה אפליה והפרות בוטות של זכויות אדם, בעיקר של הזכות לחיי משפחה, הזכות להליך הוגן והזכות לכבוד - של אנשים לא יהודים, של אזרחים ישראלים שבחרו לחלוק את חייהם עם אזרחי מדינות אחרות, ושל ילדיהם המשותפים. האגודה משקיעה מאמצים רבים לשינוי המדיניות של משרד הפנים, ולקביעת נהלים ברורים ושוויוניים בענייני הגירה ומעמד.

להיות ביחד:

בני זוג ידועים בציבור של אזרחים ישראלים

אורן אבנר, אזרח ישראלי, ואימלדה מניאבו, מהגרת עבודה מהפיליפינים שהגיעה לישראל לעסוק בסיעוד, נפגשו בארץ. בין השניים נקשרו קשרי אהבה וחיות. מזה כשלוש שנים הם חיים יחדיו כידועים בציבור ומנהלים משק בית משותף. אורן ואימלדה ביקשו להינשא, אולם נאלצו להמתין להתרת נישואיה הקודמים של אימלדה בפיליפינים. עד לנישואיהם הם הסדירו את יחסיהם בהסכם לחיים משותפים, ואורן פנה ללשכה למינהל האוכלוסין כדי להסדיר את מעמדה של בת זוגו בישראל. כתנאי לתחילת הטיפול בבקשה דרש משרד הפנים שאימלדה תעזוב את הארץ; זאת על אף שבג"ץ פסק כבר בשנת 1999, כי דרישה כזו כלפי בני זוג זרים שנישאו לאזרחים ישראלים פוגעת יתר על המידה בזכות היסוד לחיי משפחה. אורן ואימלדה עתרו לבית המשפט לעניינים מינהליים בתל-אביב. זה קיבל את עתירתם, אך המדינה ערערה על פסק הדין לבית המשפט העליון, וטענה שיש להבחין בין בני זוג נשואים לבני זוג ידועים בציבור. האגודה לזכויות האזרח ייצגה את אורן ואת אימלדה בערעור וטענה בתשובתה כי מדיניות משרד הפנים פוגעת בזכות לחיי משפחה, ומפלה ללא הצדקה זוגות ידועים בציבור לעומת זוגות נשואים. בית המשפט העליון קיבל את עמדת האגודה ופסק באופן תקדימי, כי על משרד הפנים לבדוק בקשות להסדרת מעמדם בישראל של בני זוג זרים, ידועים בציבור של אזרחים ישראלים, בלי שיידרשו תחילה לצאת מהארץ.

אורן אבנר ואימלדה מניאבו. צילום: יואב לפ

הטבענו חותם

"אגרת שהות יתר"

בעקבות עתירת האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ חדל משרד הפנים להתנות מתן שירותים לאנשים ששהו בישראל שלא כדין בתשלום "אגרת שהות יתר", שלא ניתן תמורתה כל שירות ושהיותה בפועל קנס בלתי חוקי. (2004)

מעמד לבני זוג זרים אזרחי מדינות ערב

בעקבות עתירת האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ בוטלה הנחיה גורפת של ראש הממשלה לשירות הביטחון הכללי, להימנע ממתן היתרים ביטחוניים לאזרחי מדינות ערב הנשואים לאזרחים ישראלים, במסגרת ההליכים להסדרת מעמדם בישראל. המדינה הודיעה כי בקשות של אזרחי מדינות ערב, שבני זוגם ישראלים, לקבל מעמד בישראל, אינן נדחות עוד על הסף, וכל בקשה שכזו נבחנת לגופה. (2005)

לא עוד "מניעת טיפול"

בעקבות עתירת האגודה לבג"ץ מוגר כמעט לחלוטין נוהגם של פקידי מינהל האוכלוסין למנוע באופן גורף שירותים מאזרחים ומתושבים, שנחשדו בכך שפרטיהם הרשומים במרשם האוכלוסין אינם נכונים. נוהל ברור ומפורט מגדיר כיום במדויק את המקרים שבהם יידרש בירור, ומבקש להבטיח כי הבירור יתבצע במהירות, תוך שמירה על הליך הוגן ופגיעה מינימלית בזכויות האזרח או התושב. האגודה עוקבת אחר יישום הנוהל. (2006)

חיי משפחה

כמעט 20% מהפניות המגיעות לקו החם של האגודה לזכויות האזרח עוסקות בנהלים ובמדיניות משרד הפנים, ורובן קשורות לבקשות למתן מעמד לבני זוג זרים של אזרחים ישראלים. בחלק מהמקרים מביאה התכתבות עם פקידי מינהל האוכלוסין לפתרון הבעיה; במקרים אחרים מגישה האגודה עתירות לבתי המשפט. מספר דוגמאות מני רבות לפעילות האגודה בשנה החולפת: בעקבות עתירת האגודה לבג"ץ הסכים משרד הפנים להתחיל בהליך הסדרת מעמד לבני זוג זרים ידועים בציבור, גם בשעה שהאזרח הישראלי עדיין לא השלים את הליכי הגירושים שלו; אישה ממוצא אתיופי, שהיא ובן זוגה התגוררו בקרוון במשך שמונה שנים ולא יכלו לקבל משכנתא, משום שמשרד הפנים לא הכיר בנישואיהם, קיבלה מעמד; אזרחית אוקראינית שנישאה לאזרח ישראלי, ומשרד הפנים סירב להסדיר את מעמדה בטענה שפער הגילים ביניהם גדול מדי, קיבלה מעמד ארעי; האגודה עתרה לבג"ץ יחד עם המוקד להגנת הפרט, נגד דרישה המופנית לבני זוג ערבים של אזרחי המדינה ותושביה, להצהיר על שהייה בישראל שלא כדין ולמסור פרטים על אודותיה כתנאי להסדרת מעמדם בישראל; בעתירה אחרת לבג"ץ דרשה האגודה, כי במקרים שבהם מסורבות בקשות למתן מעמד בישראל לבני זוג של אזרחים ישראלים מטעמים ביטחוניים או פוליטיים, יימסרו למבקשים נימוקי הסירוב.

אין לי ארץ

למדינת ישראל אין כל מדיניות או נוהל מסודר בנוגע להקניית מעמד לאנשים מחוסרי אזרחות, אשר מרכז חייהם בישראל. בינואר 2007 קיבל בית המשפט לעניינים מינהליים בתל-אביב עתירה שהגישה האגודה בשם שלושה אנשים מחוסרי אזרחות, תושבי ברית-המועצות לשעבר, שהגיעו לישראל בשלבי התפרקותה, ואיבדו את מעמדם בארצות מוצאם. הם שהו בישראל שלא כדין, ואולם אי אפשר היה לגרשם ממנה, שכן לא הייתה מדינה שאליה היו "שייכים". בקשותיהם לרישיון לישיבת קבע בישראל לא נענו, ולפיכך הם נאלצו לחיות בישראל ללא כל מעמד, ללא רישיון עבודה וללא זכויות סוציאליות, בחשש מתמיד מפני מעצרים חוזרים. בית המשפט לעניינים מינהליים בתל-אביב קבע, בפסק דין תקדימי, שעל משרד הפנים לגבש קריטריונים לטיפול בחסרי אזרחות השוהים בישראל. עוד נקבע בפסק הדין, שבעת בירור הפניות יובטח כי האנשים חסרי האזרחות יקבלו לפחות רישיון ישיבה ועבודה בישראל.

בין הפטיש לסדן

נשים שנישאו לאזרחים ישראלים והחלו בהליך להסדרת מעמדן בישראל, ולאחר מכן נפרדו מבני זוגן בשל אלימות או התעללות, מאבדות את מעמדן: די שתגענה לאוזני פקידי מינהל האוכלוסין שמועות על אודות אישה זרה שעזבה את הבית, כדי שההליך יופסק לאלתר והיא תידרש לעזוב את ישראל. מדיניות זו יוצרת תלות מוחלטת של בת הזוג הזרה בכך זוגה הישראלי, ומאפשרת לו להתעלל בה ולנצלה. לאחרונה, בעקבות פעילות של האגודה לזכויות האזרח ושל ארגונים ואישים נוספים, הודיע שר הפנים כי גיבש טיוטת נוהל לטיפול בנשים אלה. על פי הנוהל, תוכלנה נשים שעזבו את הבית בשל אלימות או התעללות, להגיש בקשה להסדרת מעמדן בישראל מטעמים הומניטריים, וזו תיבחן על ידי ועדה מיוחדת במשרד הפנים. האגודה תעקוב אחר יישום הנוהל, ותבחן אם הוא מעניק פתרון מספק לעניינן של הנשים.

צילום: יואב לף

צילום: ניב קידר, "הארץ"

זכויות מהגרי עבודה

תלמידי בית ספר בבאר שבע מפגינים בדרישה לתת מעמד בישראל לחבריהם לכיתה, שהם ילדים של מהגרי עבודה. צילום: עודד פלר

כאן ביתי

מזה כמה שנים שהאגודה לזכויות האזרח ומוקד סיוע לעובדים זרים מטפלים בנושא הסדרת מעמדם של ילדי מהגרי עבודה, שנולדו בישראל או חיים בה מגיל צעיר, שפתם עברית ותרבותם ישראלית ומרכז חייהם בארץ. בשנתיים האחרונות החל המאבק להניב פירות, ולראשונה נקבע הסדר המאפשר מתן מעמד לילדים ולבני משפחותיהם, שעד כה שהו בישראל ללא מעמד חוקי. ואולם התנאים שנקבעו להענקת מעמד עדיין משאירים חלק מילדים אלה מחוץ להסדר, והם מועמדים לגירוש. בבג"ץ תלויה ועומדת עתירה שהגישו שני הארגונים בדרישה לבטל את התנאי שלפיו יינתן מעמד קבע בארץ רק לילד שהוריו נכנסו לראשונה לישראל כדן טרם לידתו. בג"ץ הוציא צו ביניים האוסר על גירוש משפחות עד להכרעה בעתירה. האגודה פנתה למנהל מינהל האוכלוסין בבקשה להחיל את ההסדר גם על ילדים העונים על הקריטריונים, אך אינם נכללים בהסדר משום שהוריהם נמצאים בארץ במעמד ארעי. עם ילדים אלה נמנים ילדים של מבקשי מקלט ושל פליטים מוכרים.

על שוטרים ומהגרים

בשנה החולפת, בעקבות פנייה של משטרת ההגירה, ערכה מחלקת החינוך של האגודה סדנאות לשוטרי מינהלת ההגירה במסגרת קורס שעוברים השוטרים. בסדנאות נדונו דילמות הקשורות לפגיעה בזכויות האדם, המתעוררות במהלך עבודתם של השוטרים אל מול מהגרי העבודה.

אין מדינה לאהבה

הזכות למשפחה היא זכות יסוד בסיסית, הכוללת, בין השאר, את הזכות להקים משפחה, את הזכות להורות ואת זכותם של ילדים לקשר עם שני הוריהם. היא נובעת מזכותו של כל אדם לכבוד, ומחשיבותו של התא המשפחתי בחברה האנושית. זכות זו היא כמובן גם זכותם של מהגרי עבודה, אך בישראל היא מופרת באופן חמור: מהגרי עבודה שהכירו זה את זה בישראל והפכו לבני זוג מאבדים את רישיון ישיבתם, והופכים מועמדים לגירוש; מהגרת עבודה שהרתה מאבדת את רישיון עבודתה בישראל, וחייבת לצאת מהארץ עד שלושה חודשים לאחר הלידה; אם מתגלה כי שני קרובי משפחה מדרגה ראשונה (הורים, ילדים ובני זוג) שוהים בישראל, מגורש אחד מהם. הפגיעות הקשות הללו אינן מעוגנות בחקיקה או בתקנות, אלא בהנחיות פנימיות של מינהל האוכלוסין במשרד הפנים, שלא פורסמו מעולם.

קו לעובד והאגודה לזכויות האזרח פרסמו דוח על אודות הפגיעות החמורות בזכויותיהם של מהגרי עבודה בישראל למשפחה ולהורות. הארגונים הדגישו, כי התייחסות למהגרי עבודה כאל אמצעי גרידא, כ"עובדים" או כ"זרים" בלבד, היא גזענית, נצלנית ובלתי נסבלת, וקראו למדינה להכיר בזכות למשפחה של מהגרות ושל מהגרי עבודה, ובוודאי שלא להטיל עליהם סנקציות בגין מימושה.

הטבענו חותם

ביטוח בריאות למהגרי עבודה ולילדיהם

האגודה ועמותת רופאים לזכויות אדם הצליחו להכניס סעיף לתיקון לחוק עובדים זרים, שעל-פיו הוציא שר הבריאות צו הקובע מה חייבים לכלול בפוליסה לביטוח מהגרי עבודה. (2000). בעקבות מאבק של האגודה, עמותת רופאים לזכויות אדם והמועצה הלאומית לשלום הילד, נכנס לתוקפו הסדר לביטוח בריאות של ילדי מהגרי עבודה באחת מקופות החולים. (2001)

הגנה משפטית למהגרי עבודה

בעקבות פניית האגודה הנחתה משטרת ישראל את יחידות המשטרה שלא לפעול נגד שוהים בלתי חוקיים בגין שהייתם הבלתי חוקית בשעה שהם מצויים בין כתליו של בית משפט. (2002)

ביטוח לאומי למהגרי עבודה

בעקבות עתירה שהגישה האגודה לזכויות האזרח בשיתוף עם ארגונים עמיתים, התחייב המוסד לביטוח לאומי לממן למהגרי עבודה השוהים ללא היתר בישראל שירותים רפואיים לנפגעי תאונות עבודה, מענקי לידה והוצאות אשפוז לילודות. המוסד לביטוח לאומי התחייב לשלם את יתר הגמלאות לעובדים לאחר שיעזבו את ישראל. (2003)

בית הדין למשמורת

בעקבות עתירת האגודה לזכויות האזרח ומוקד סיוע לעובדים זרים משנת 2002, חלו שינויים בהתנהלות בית הדין למשמורת, הדין בגירושם של אזרחים זרים מישראל: בית הדין הועבר מאחריות משרד הפנים לאחריות משרד המשפטים; הוגבל מספר העצורים המופיעים בפניו ל-30 איש ביום בלבד; קוצר פרק הזמן החולף עד להבאת עצור בפני בית הדין מ-14 יום ל-4 ימים (למעט מקרים חריגים). העתירה תלויה ועומדת, בדרישה לבטל סעיפים בחוק הכניסה לישראל, העוסקים במעצר של שוהים שלא כדין, והנוגדים את חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. (2004)

מפגש עם עורך דין

נוהל חדש שהכניסה המדינה בעקבות עתירתם של האגודה לזכויות האזרח ומוקד סיוע לעובדים זרים, מאפשר למועמדים לגירוש להיפגש עם עורכי דינם בנמל התעופה. (2005)

סוף ל"הסדר הכבילה"

בעקבות מאבק ממושך של ארגוני זכויות אדם, ובהם האגודה, קבע בג"ץ, כי ההסדר הכובל מהגר עבודה בישראל למעסיק ספציפי פוגע בזכויותיהם הבסיסיות של מהגרי העבודה, ועל כן דינו להתבטל. (2006)

אין היתר למי שמפר

בעקבות עתירת האגודה, קו לעובד ומוקד סיוע לעובדים זרים, שונה נוהל ביטול היתרי העסקה, וכיום משרד התמ"ת מבטל ביתר קלות היתרים להעסקת עובדים זרים של מעסיקים שהפרו את זכויות עובדיהם. (2006)

הציבור מוזמן

האגודה לזכויות האזרח פועלת להעמיק את המודעות והמחויבות של כלל החברה בישראל לזכויות האדם. במסגרת פעילות הסברה ודוברות, מופצות הודעות לעיתונות בעברית, בערבית ובאנגלית; עובדי האגודה וחברי הנהלתה מופיעים בכלי התקשורת השונים, ובין השאר משתתפים בקביעות ב"פינת זכויות האזרח" המשודרת מדי שבוע ביומן הצהריים של רשת ב' בקול ישראל. שיתוף הפעולה עם התקשורת מסייע להעלות לסדר היום הציבורי נושאים שונים, ולעיתים גם לפתור בעיות פרטניות של פונים שהאגודה מקיימת כנסים, הרצאות האדם, הפתוחים לקהל הרחב, ונציגיה מופיעים במסגרות שונות בארץ ובחו"ל. מאמץ מיוחד מושקע בהעמקת הקשר עם הציבור הערבי ועם הציבור דובר הרוסית בישראל, כדי להגביר את נגישותן של אוכלוסיות אלה למידע על זכויותיהן ולכלים שיסייעו להן לממשן. כך, למשל, החלה האגודה, בשיתוף עם עיריית אשדוד ומכללת ספיר, להפעיל מוקד מיוחד לקידום זכויות חברתיות של עולים חדשים באשדוד.

הקו החם לזכויות האדם

ערוץ חשוב וייחודי בקשר שבין האגודה לבין הציבור הוא הקו החם, המטפל בפניות ובתלונות על הפרת זכויות. צוות פניות הציבור מונה כשלושים מתנדבים מסורים, דוברי עברית, ערבית ורוסית, ופועל חמישה ימים בשבוע, בשלושת סניפי האגודה - בירושלים, בתל-אביב ובחיפה. הצוות מקבל מדי יום פניות בטלפון, בכתב ובאמצעות אתר האינטרנט, ומעניק לפונים ייעוץ, הכוונה וסיוע. בכל חודש מתקבלות מאות פניות בנושאים מגוונים: אפליה על רקע לאום, גיל, מין ומעמד אישי, בעיות הקשורות למשרד הפנים, פגיעה בזכויות חברתיות וכלכליות, הפרת זכויות עובדים, מקרים של אשפוז פסיכיאטרי כפוי ועוד. גם פניות שאינן נוגעות לתחום טיפולה של האגודה נענות, ומתנדבי פניות הציבור מנחים את הפונים ומפנים אותם לגורמים המתאימים.

צילום: גילה אורקין

קואליציות

האגודה לזכויות האזרח חברה במגוון קואליציות ופורומים, שבהם חוברת קבוצה של ארגונים לשם קידום נושא משותף והשגת מטרות משותפות. בין היתר האגודה חברה בהתארגנויות הבאות:

- + הפורום לאכיפת זכויות עובדים
- + הקואליציה לקידום החינוך הערבי בירושלים המזרחית
- + ועד הפעולה לשוויון בענייני אישות
- + פורום לקידום בחירה חופשית בנישואין בישראל
- + קואליציה לקידום החינוך המיוחד הערבי
- + פורום לקידום החינוך לגיל הרך בחברה הערבית
- + הפורום לשינוי שטחי שיפוט בישראל

מרכז המידע

מרכז המידע של האגודה לזכויות האזרח אוסף ומפיץ מידע על זכויות האדם בישראל. הוא מספק מידע בנושאי זכויות האדם לצורכי הפעילות השוטפת של האגודה, וכן משיב לבקשות מידע של סטודנטים ותלמידים, ארגוני זכויות אדם ועיתונאים מהארץ ומחו"ל, חברי כנסת, מורים ומרצים. המרכז מפרסם דוחות מפורטים שעניינם סוגיות שונות הקשורות להפרת זכויות האדם בישראל ובשטחים הכבושים. מרכז המידע כולל ספרייה ענפה וייחודית ואתר אינטרנט מקיף בעברית, ערבית ואנגלית. אתר האינטרנט של האגודה לזכויות האזרח, בכתובת www.acri.org.il, מתעדכן בכל יום ומכיל מידע רב ומגוון. אפשר למצוא בו דוחות ופרסומים של האגודה, עתירות ופסקי דין, מאמרים, אמנות בין-לאומיות וקישורים מועילים למידע בנושא זכויות האדם. מרכז המידע מפיץ לאלפי מנויים ידיעון אלקטרוני חודשי על פעילות האגודה לזכויות האזרח.

לוטה גייגר, המתנדבת במסירות בספריית האגודה
כבר 25 שנה. צילום: יואב לפ

חינוך לזכויות האדם במערכת החינוך

החברה הישראלית מורכבת ממגוון קבוצות, המהוות מסגרות של שיוך והזדהות אך גם משסעות ומפלגות אותה. בשנים האחרונות ניכרת עלייה ברמת האלימות בחברה הישראלית מרובת המתחים והמחלוקות, והידרדרות בשיעור התמיכה של הציבור היהודי בישראל בנורמות דמוקרטיות. כך, למשל, מהמחקר "מדד הדמוקרטיה 2006" של המכון הישראלי המזעזע, שלפיו 62% מהציבור בישראל סבור כי הממשלה צריכה לעודד הגירת ערבים מהמדינה. בחברה כזו חיוני אפוא לפעול במרץ לחיזוק היסודות האזרחיים-דמוקרטיים, ולהקניית התפיסה שזכויות האדם הן נחלתם של כל בני האדם.

הטבענו חותם

יום זכויות האדם במערכת החינוך

אחת התוצאות המרשימות של עבודת האגודה לזכויות האזרח בקרב גורמים מובילים במשרד החינוך ובמערכת החינוך היא ההכרה על ה־10 בדצמבר, "יום זכויות האדם הבין־לאומי", כעל יום חג בלוח השנה הבית־ספרי. מחלקת החינוך של האגודה מעניקה ייעוץ וסיוע למוסדות חינוך המבקשים לציין את היום.

יום זכויות האדם במשמר הגבול

כתוצאה משיתוף פעולה רב־שנים של האגודה לזכויות האזרח עם החינוך במשמר הגבול, מצוין יום זכויות האדם הבין־לאומי באופן מיוחד ביחידות משמר הגבול, ומתקיימות בו פעילויות חינוכיות בנושא זכויות האדם.

האגודה לזכויות האזרח פועלת במערכת החינוך העברית והערבית בהתאם לתפיסה, שעל מערכת החינוך לשמש דוגמה להתמודדות ראויה עם שונות מכל סוג. הטמעת שפת זכויות האדם בשיח הבית־ספרי, והענקת מקום מרכזי לזכויות האדם בכל תחומי הלימוד ובחיי בית הספר, מהוות בסיס לפיתוח ולהפנמה של ערכים דמוקרטיים, ובראשם תפיסה של כבוד לזכויות האדם בכלל ולזכויות של קבוצות מיעוט בפרט, ומחויבות מעשית להגנה עליהן.

מחלקת החינוך של האגודה יוזמת הרצאות, דיונים וסדנאות שבהם נידונות סוגיות של זכויות האדם. בפעילויות אלה נוטלים חלק מאות מורים ואלפי תלמידים בבתי ספר וסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה. לקראת יום זכויות האדם הבין־לאומי מפיצה מחלקת החינוך כרזה בנושא זכויות האדם,

ומעניקה ייעוץ וסיוע למוסדות חינוך המבקשים לציין את היום. בשנת 2006 עסקה הכרזה, שהופצה בשיתוף משרד החינוך, בזכות לקיום בכבוד, ונערכו סדנאות בנושא זכויות חברתיות וכלכליות, בהשתתפות מאות מורים. במערכת החינוך הערבי כבר הפכה למסורת תחרות ציורי ילדים בנושא זכויות האדם, הנערכת ביוזמת האגודה בכל שנה לקראת יום זכויות האדם הבין־לאומי. השנה הוצגו הציורים הזוכים באירוע חגיגי בגלריה לאמנות באום אל פחם.

צילום: יואב לף

צוות מחלקת החינוך של האגודה שוקד על פיתוח תוכניות לימודים המתייחסות למועדים בלוח השנה ולאירועים אקטואליים. לאור הביקוש הרב נמשכת הפצתו של הספר "זכויות או לא להיות - ספר פעילויות, מדריך לכל מורה בנושא זכויות אדם", המיועד למורות ולמורים בחטיבות הביניים ובבתי הספר התיכוניים; מהדורה בערבית נמצאת בשלבים אחרונים של הפקה. כמו כן נמצא בעיצומה של כתיבה ספר בנושא זכויות חברתיות וכלכליות. הספר, שיכלול רקע תאורטי והצעות לפעילויות, מיועד לציבור המורים/ות, לעובדים/ות סוציאליים ולפעילים/ות חברתיים. האגודה שותפה, יחד עם ארגון הג'וינט ועמותת עמאל, בפיתוח גרסת ניסוי לתוכנית בנושא אקטיביזם אזרחי, המיועדת בעיקר לבני נוער יהודים וערבים בשנת שירות.

מחלקת החינוך עוסקת גם בפעילות מול גורמים בכירים, במטרה להעמיק את מחויבותה של מערכת החינוך כולה לנושא זכויות האדם. השנה פעלה מחלקת החינוך לראשונה בקרב מנהלות ומנהלים של בתי ספר בדואים ויהודים, ומול פורום המפקחים של מחוז הדרום. כן נמשך שיתוף הפעולה הפורה עם המטה ליישום דוחות קרמניצר ושנהר במשרד החינוך.

תרומות ומענקים

פעילות האגודה לזכויות האזרח מתאפשרת הודות לתרומתם של יחידים, גופים עסקיים וקרנות, בישראל ובחו"ל.

הקרן החדשה לישראל היא התומכת העיקרית באגודה, ועל כך שלוחה לה תודתנו החמה.
להלן כמה ממקורות התמיכה העיקריים של האגודה:

The Jacob and Hilda Blaustein Foundation
The British Foreign and Commonwealth Office
Christian Aid
The Naomi and Nehemiah Cohen Foundation
Diakonia
EED
European Union
The Ford Foundation
Global Ministries
The Richard and Rhoda Goldman Fund
The New Israel Fund
Preventive Diplomacy

האגודה זוכה לתמיכה גם מקרנות, חברות ויחידים המבקשים להישאר בעילום שם. ברצוננו להביע כאן את תודתנו על תמיכתם.

זכויות האדם - עכשו יותר מתמיד

עכשו הזמן לחזק את ההגנה על זכויות האדם -

הצטרפו לאגודה לזכויות האזרח בישראל.

לחברות באגודה ולתרומות:

02-6521218 , 1-700-700-960

משרד הפרסום יורו תל־אביב בראשות זמיר דחב"ש יצר בהתנדבות עבור האגודה קמפיין בנושא זכויות עובדי קבלן. בקמפיין, שכלל תשדירי רדיו ומודעות בעיתונות, קראה האגודה למעסיקים־בפועל לקחת אחריות על זכויות העובדים שהם מעסיקים באמצעות קבלן. קובי מידן ביצע בהתנדבות את הקריינות בתשדיריים. הקמפיין זכה לתגובות חמות מעובדי קבלן ומהציבור.

נשיא האגודה

סמי מיכאל

נשיאים לשעבר

פרופ' הנס קלינגהופר ז"ל (1982-1976)
השופט חיים כהן ז"ל (1988-1982)
השופט שמעון אגרנט ז"ל (1992-1988)
פרופ' רות גבזון (1999-1996)

חברי הנהלת האגודה

יו"ר: עו"ד דורי ספיבק
שרה קרמר (עד 9/06)

ד"ר האלה אספניולי

ד"ר איל גרוס

ניצן הורוביץ

ד"ר עאדל מנאע

פרופ' בנימין נויברגר (עד 8/06)

עמיר סגל

ענת סרגוסטי

לינדה פוטרמן (עד 8/06)

בני פרל

עו"ד עמרי קאופמן

שרה קרמר

עו"ד יהודית קרפ

ורה רידר

אורנה שם טוב

עו"ד דורון תמיר

ועדת ביקורת

ארטורו אייפר

עו"ד שרון טל

עודד עירון

ועדת ארגון וכספים

יו"ר: עו"ד דורון תמיר

עו"ד ציפי האופטמן

סרחיו וינוקור

עו"ד דורי ספיבק

עמיר סגל

לינדה פוטרמן (עד 8/06)

עו"ד יובל קינן

צוות מינהלי

עו"ד רחל בנימין - מנכ"ל

נעמה ידגר - מנהלת אדמיניסטרטיבית

ויקטור לדרפר - מנהל כספים

רוני תמיר - מנהלת אדמיניסטרטיבית (עד 12/06)

שרית אליה - מזכירות, ירושלים

רון אשכנזי - רכז מחשוב

בוריס דונאיבסקי - רכז מחשוב (עד 9/06)

מהא חסון אבו עאסי - מזכירות, חיפה

עפרה טלקר - מזכירות, תל-אביב

רון עובדיה - תחזוקה, ירושלים

נרית פלד - מזכירות, תל-אביב (עד 8/06)

אורית רחובסקי - מזכירות, ירושלים

מחלקת פיתוח משאבים ופעילות בין-לאומית

גילה אורקין - מנהלת

קים וייס - עוזרת קשרי חוץ בין-לאומיים

מלאני תקפמן - עוזרת קשרי חוץ בין-לאומיים

המחלקה המשפטית

עו"ד דנה אלכסנדר - מנהלת (עד 10/06)

עו"ד דן יקיר - היועץ המשפטי

עו"ד אבנר פינצ'וק - מ"מ מנהלת המחלקה המשפטית

עו"ד מיכל פינצ'וק - מ"מ מנהלת המחלקה המשפטית

סלימאן אבו זאיד - רכז שטח, הכפרים הבלתי מוכרים

בנגב

עו"ד שרון אברהם-ויס

ח'ולוד בדווי - תחקירנית שטח, גדר ההפרדה

עו"ד סוניה בולוס

אירית בלאס - מתמחה

עו"ד עאוני בנא

אבי ברג - מתמחה (עד 2/07)

עו"ד עאזם בשארה (עד 2/07)

עו"ד לימור יהודה

עו"ד לילה מרגלית (עד 7/06)

עו"ד טלי ניר

פיראס עלמי - רכז שטח בשטחים הכבושים

מוהנד ענאתי - רכז שטח, פרויקט ירושלים המזרחית

תמר פלדמן - מתמחה (עד 2/07)

עו"ד עודד פלר

עו"ד באנה שגריבדארנה

עו"ד סיגל שהב

מיטל שרון - מתמחה

עו"ד מיכל תג'ר (עד 11/06)

מתנדבות/ים במחלקה המשפטית

עורכי/ות דין מתנדבים/ות

בעז ארד

מוטי ארד

סאמי ארשיד

יעל ברדה

מרים בקשט

יהודה גולדברג

אביתר גולני

אלכס ספינרד

מיה עובדיה

משה פיביך, משרד בן ארי-פיש

סטודנטים/ות בהכשרה משפטית

אסף כהן

אסף נווה

כרמל פומרנץ

ישי שרון

יותם שלמה

מחלקת החינוך

דובית אטר - מנהלת
לילך בר - רכזת פעילות בתחום קהילה
תמי הראל בן־שחר - רכזת פעילות בכוחות הביטחון
(עד 12/06)
נועה זנדבנק רהט - רכזת חינוך עברי
שרף חסאן - רכז חינוך ערבי
שלומי סרגוסי - רכז פעילות בכוחות הביטחון
איתן רייך - רכז חינוך עברי

מנחות/ים במחלקת החינוך

מוניר אבו־עראר
מיכל אילן
תגריד אלאחמד
שרון באומגולד
רים ג'בארין
יואב הולן
שרה הלפרין
איילה ולודבסקי
עינאד זועבי
רולא חאמד
ד"ר נעמי יוספסברג
אבינעם כהן
עבד כנאענה
טלי מורג
סלמאן נאסר
צחי סלונים
נביל סמור
רפאה ענבתאוי-בנא
נירית פלד (תיאום הרצאות ורבי־שיח)
יעל קסטן
תמי קצביאן
אדוה רודוגובסקי
רתם רזנברג
יניב רון־אל
שרון רזון

מתנדבות/ים במחלקת החינוך

אורנה לנדמן

המחלקה לפעילות ציבורית ולהסברה

מרים לידור - מנהלת
חגית אדיב - רכזת פיתוח משאבים ציבוריים
שרית אליה - סיוע במרכז המידע
יואב אפטוביצר - רכז פניות הציבור, ירושלים
עו"ד דבי גילד חיו - רכזת קידום מדיניות
טל דהן - רכזת מידע
מרים זגל - פיתוח משאבים כלכליים בישראל (עד 9/06)
נעמה ישובי - מנהלת מרכז המידע (עד 7/06)
יואב לף - דובר
אווה מוסא - רכזת פעילות ותקשורת באוכלוסייה הערבית (עד 7/06)
הדר נמיר - רכזת פניות הציבור, תל־אביב (עד 8/06)
אליף סבאג - רכז פניות הציבור, חיפה
סמדר סרנה - רכזת גיוס משאבים כלכליים בישראל
אסמאא עזאיזה - רכזת פעילות ותקשורת באוכלוסייה הערבית
רונית פיסו - רכזת תוכנית "המשפט הבין־לאומי ההומניטרי"
סלעית קולר - רכזת פניות הציבור, תל־אביב
ולדיק קרסקין - רכז פעילות ותקשורת באוכלוסייה הרוסית

מנחות/ים בפרויקט "המשפט הבין־לאומי ההומניטרי"

חגי בר
אמאני דעיף
שלי הופמן
פאח'ירה הלון
אבי מנקס
עו"ד תמי קצביאן

מתנדבות/ים במחלקה לפעילות ציבורית ולהסברה

פניות הציבור

מוחמד אלחמאודה
יעל בן יהודה
צפורה בנאי
יעל בר
מריאנה ברדזה
קרלוס ברוור
מייסא ג'בור
דבי גולן
יעקב גופשטיין
טל גינזבורג
חיה גלאי
אלון דמסקר
חוה הלר
חוה זיינפלד
בדריה חסן
יפה יהודאי
זהבה להבי
רעות לונדין
זיו לידור
מירב מאירי
נעמי מיזל
נינה סלבסט
הראל עמית
מיכל פומרנץ
אסף פלד
מירב פלום
חנה רוטמן
דוד שמגר
אברהם ששון

מרכז המידע

לוטה גייגר
יהודית מרקס
מאירה שר

קשרי קהילה

סברין אבו רקיק
שירה וקשלג
כנרת מלגרום
דבורה סיוון

לרוני שלנו

בסוף שנת 2006 פרשה לגמלאות רוני תמיר, המנהלת האדמיניסטרטיבית האגדית של האגודה לזכויות האזרח. רוני עבדה בסניף ירושלים של האגודה 18 שנים (וחצי!), והייתה בשר מבשרה. כולנו - חברי ההנהלה, הצוות והמתנדבים בעבר ובהווה, מודים לרוני ומוקירים אותה על עשייתה רבת השנים והתועלת, על תרומתה הנדיבה, על מסירותה ועל אישיותה המיוחדת, שהאירה לנו ימים של שמחה כמו ימים של עצב. אנו מאחלים לך, רוני, שנים ארוכות של אושר, בריאות, הנאה וסיפוק.

